

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о.завідувача кафедри,
к. е. н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «Стан та напрями удосконалення управління капіталом в
системі фінансово-економічної безпеки підприємства»

Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною
безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Вікторія ГАРАГАН

Науковий керівник,
к.е.н, доцент
науковий ступінь, посада

Олександр ТКАЧЕНКО

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Гараган Вікторії Геннадіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема кваліфікаційної роботи** «Стан та напрями удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства»
керівник роботи Ткаченко Олександр Сергійович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ДДАЕУ від « 20 » листопада 2023 р. № 3508
- 2. Строк подання здобувачем роботи** – 09 лютого 2024 року.
- 3. Вихідні дані до роботи** Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність Дослідного господарства Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** Основи теоретико-методологічних підходів до управління капіталом підприємств. Організаційно-аналітичне та обліково-фінансове забезпечення управління капіталом Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ. Удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Висновки і пропозиції.
- 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).** Функції капіталу на підприємстві. Ключові кроки у створенні механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Оцінка динаміки та структури земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка забезпеченості основними і оборотними фондами ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка структури товарної продукції виробленої в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022рр. Оцінка динаміки основних показників фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Аналіз динаміки показників ефективності використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ. Складові та структура служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ. Оцінка

рівнів фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році. Оцінка динаміки вартості сукупного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Структура вартості сукупного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Динаміка і структура основного капіталу в ДДС ІОБ НААНУ в році 2018-2022рр. Аналіз оборотності оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки за показниками майнового стану ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Динаміка платоспроможного рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Оцінка динамічних змін показників ефективності використання капіталу в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр. Аналітичне вирівнювання рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2023 рр. Аналітичне вирівнювання трендового аналізу фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ та його прогноз на 2023р.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 16 березень 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Основи теоретико-методологічних підходів до управління капіталом підприємств	Жовтень-лютий 2023	
2	Організаційно-аналітичне та обліково-фінансове забезпечення управління капіталом Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ	Березень - травень- 2023	
3	Удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства	Червень-жовтень 2023	
4	Вступ. Список використаних джерел	Листопад-Грудень 2023	
5	Висновки і пропозиції. Додатки. Оформлення роботи	Січень 2024	

Здобувачка Вікторія ГАРАГАН
(підпис) (власне ім'я, прізвище)

Науковий керівник Олександр ТКАЧЕНКО
(підпис) (власне ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема: «Стан та напрями удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства»

Кваліфікаційна робота: 95 ст. основного тексту, 15 табл., 22рис., 65 літературних джерел.

Об'єктом дослідження: є процес удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження: виступають окремі положення теоретико-методологічних підходів управління капіталом підприємства, а також його удосконалення в системі його фінансово-економічної безпеки.

Метою дослідження є вивчення теоретичних та методологічних підходів управління капіталом підприємства, а також пошук напрямів його удосконалення в системі організації фінансово-економічної безпеки.

Методи дослідження. Дедукція та індукція, синтез і аналіз, системний підхід, балансовий, синектичний метод, відсоткових чисел, ретроспективний аналіз, трендовий аналіз, метод статистичних порівнянь, деталізація показників, порівняння паралельних динамічних рядів, прогновної оцінки.

Визначено і узагальнено теоретико - методологічні підходи управління капіталом підприємства, розроблено висновки та пропозиції щодо управління капіталом підприємства, а також запропоновано напрями удосконалення в системі організації його фінансово-економічної безпеки.

Практичне завдання отриманих результатів полягає в розробці практичних рекомендацій та методологічних підходів щодо покращення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Ключові слова

КАПІТАЛ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, ПОЗИКОВИЙ КАПІТАЛ, ЗАЛУЧЕНИЙ КАПІТАЛ, УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ, СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ.

ABSTRACT

Topic: "The state and directions of improvement of capital management in the system of financial and economic security of the enterprise"

Qualification work: 95 art. main text, 15 tables, 22 figures, 65 literary sources.

The object of the study is the process of improving capital management in the system of financial and economic security of the enterprise.

The subject of the study: separate provisions of the theoretical and methodological approaches of capital management of the enterprise, as well as its improvement in the system of its financial and economic security.

The purpose of the study is to study the theoretical and methodological provisions of the enterprise's capital management, as well as to search for directions for its improvement in the system of financial and economic security organization.

Research methods. Deduction and induction, synthesis and analysis, systematic approach, balance sheet, synectic method, percentage numbers, retrospective analysis, trend analysis, method of statistical comparisons, detailing of indicators, comparison of parallel dynamic series, predictive assessment.

The theoretical and methodological approaches of enterprise capital management have been determined and summarized, conclusions and proposals regarding enterprise capital management have been developed, and areas of improvement in the system of organizing its financial and economic security have been proposed.

The practical task of the obtained results is to develop practical recommendations and methodological approaches to improve capital management in the system of financial and economic security of the enterprise.

Keywords

CAPITAL, EQUITY CAPITAL, LOAN CAPITAL, DEBT CAPITAL, CAPITAL MANAGEMENT, SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY, FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	3
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Визначення та сутність економічної категорії «капітал» підприємств	11
1.2. Методологія управління капіталом підприємств в системі його фінансово-економічної безпеки	16
1.3. Організація механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств	23
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ТА ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААН УКРАЇНИ	35
2.1. Організація фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ	35
2.2. Оцінка діяльності служби економічної безпеки підприємства та стану її складових	42
2.3. Оцінка ефективності використання та структури капіталу ДДС ІОБ НААНУ	45
2.4. Аналітична оцінка фінансової та економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ	52
Висновки до другого розділу	58
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	65
3.1. Напрями удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств	65
3.2. Розробка оптимізаційної моделі на підставі регресійного аналізу	

залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ	67
Висновки до третього розділу	73
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах ринкових перетворень стратегічний фінансова стабілізація діяльності підприємств аграрного сектору економіки потребує рішучих дій, спрямованих на подолання кризових ситуацій та відновлення платоспроможності агровиробників в системі управління їх капіталом. Цьому сприяють ряд заходів направлених, в першу чергу, на оптимізаційні процеси в структурі капіталу та підвищення ефективності його використання в підприємствах забезпечуючи фінансову і економічну безпеку не тільки агропромислового комплексу, а і економіки країни в цілому. Тому перед сільськогосподарськими виробниками постає актуальне завдання щодо пошуку напрямів удосконалення управління капіталом в діяльності суб'єктів господарювання, яке необхідно вирішувати шляхом умов для створення оптимального співвідношення в структурі капіталу. Для того, щоб покращити ефективність управління капіталом одні підприємства прагнуть збільшувати частину власного капіталу, використовуючи методи збільшення статутного капіталу, а інші збільшують позиковий капітал, прискорюючи оборотність оборотних коштів.

Актуальні питання стосовно управління капіталу господарюючих суб'єктів різних форм були досліджені в багатьох наукових працях вітчизняних вчених, а також в дослідженнях економічного напрямку науковцями неодноразово розглядалися проблеми фінансової та економічної безпеки діяльності підприємств, серед яких слід відокремити: Беялов Т.Є., Корінь І.В., Боронос В.Г., Вудвуд В.В., Батієвська Т.В., Гвініашвілі Т., Жураковська А.В., Гейдор А.П., Грабовський І.С., Лакіза О.Р., Наумовська М.Ю., Данік Н.В., Бойко О.І., Єрмошенко М.М., Горячева К.С., Жураковська А.В., Заболотна І.С., Зянько В.В., Ревенко В.С., Рудницька О.М., Шпак Н.З., Карпенко О.О., Орлик О.В., Проценко Н.Б., Проценко А.Г., Сердюков К.Г., Смірна С.М. та інші.

Мета дослідження. Метою дослідження виступає удосконалення

управління капіталом, а також пошук напрямів покращення системи фінансово-економічної безпеки підприємства

Завданнями дослідження є:

- визначення економічної сутності категорії «капітал» підприємств;
- дослідження методології управління капіталом підприємств в системі його фінансово-економічної безпеки;
- вивчення організації механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств;
- дослідити організацію фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ;
- проведення аналізу складу, структури та оцінки ефективності використання капіталу ДДС ІОБ НААНУ;
- здійснення аналітичної оцінки фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ;
- пошук напрямів удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств;
- розробка оптимізаційної економетричної моделі на підставі регресійного аналізу залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

Предметом дослідження є сукупні теоретико-методологічні підходи, методи та інструменти управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Методи дослідження. Теоретично-методологічна основа дослідження полягає у застосуванні діалектичного методі пізнання, системного підходу, які були застосовані при вивченні фундаментальних аспектів економічної науки щодо особливостей управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств.

В процесі виконання дипломної роботи використані наступні методи:

дедукції та індукції, синтезу і аналізу, балансового методу, синектичного методу, відсоткових чисел, ретроспективного аналізу, трендового аналізу, методу статистичних порівнянь, аналізу динамічних рядів, деталізації показників, порівняння паралельних динамічних рядів, прогнозої оцінки.

Наукова новизна одержаних результатів базується на формуванні теоретико-методологічних підходів та положень стосовно управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств, а також визначення напрямів його удосконалення. В ході проведення досліджень окреслено наступні наукові результати:

удосконалено:

- методологічні підходи щодо визначення складових управління капіталом підприємств в системі його фінансово-економічної безпеки;
- організацію формування механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств
- організаційні підходи фінансово-економічної безпеки підприємств на основі удосконалення управління капіталом за допомогою побудованої економетричної оптимізаційної моделі залежності рентабельності капіталу підприємства.

набуло подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні підходи щодо визначення сутності економічної категорії «капітал» в системі фінансово-економічної безпеки підприємств, управління яким необхідно розглядати як стратегічну задачу, оскільки ефективне розпорядження та збереження капіталу визначає фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства, а також стратегічне планування капіталу, яке вимагає глибокого аналізу ринкових умов, фінансових можливостей та потенційних ризиків при ефективному управлінні ресурсами, такими як фінансові, людські та матеріальні, що сприяє оптимізації витрат та максимізації прибутковості;
- системні підходи щодо підвищення ефективності в процесі формування механізму управління капіталом , а саме: здійснення аналізу

фінансового стану, планування капіталовкладень, оптимізація структури капіталу, фінансове планування і контроль, диверсифікація ризиків, ефективне управління оборотним капіталом, стратегічне управління ризиками, а також постійний моніторинг і оцінка результатів діяльності для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягають у використанні окремих положень щодо удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства, зокрема практичні рекомендації результатів економетричної оптимізаційної моделі залежності рентабельності капіталу рекомендовано до впровадження в діяльності ДДС ІОБ НААНУ.

Публікації. За результатами проведених досліджень дипломної роботи опубліковано статтю в колективній монографії «Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку» обсягом 0,53 друк. аркушів (грудень, 2023р.).

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Визначення та сутність економічної категорії «капітал» підприємств

«Капітал» з погляду підприємства трактується як ресурс, який використовується для виробництва товарів або надання послуг. Це може включати фінансові активи, обладнання, машини, будівлі, технології, інтелектуальну власність та інші матеріальні та нематеріальні активи, необхідні для функціонування підприємства [6, с.212].

Сутність капіталу полягає в його здатності створювати вартість або прибуток через його ефективне використання в процесі виробництва. Капітал може бути вкладений в підприємство в формі грошових вкладень для придбання ресурсів або у формі інших активів, які можуть бути використані для створення продуктів або послуг [19, с.11].

Капітал також може бути розділений на різні категорії в залежності від його джерела, такі як власний капітал (заснований на внеску власників підприємства), запозичений капітал (отриманий у формі позик або облігацій), або природний капітал (земля, вода, мінеральні ресурси тощо). Управління капіталом на підприємстві включає в себе стратегічне розподілення та використання ресурсів з метою максимізації прибутку та створення стійкої конкурентної переваги. Зважаючи на різноманітність капіталу та його різні джерела, важливо розглянути його функції на підприємстві. Функції капіталу на підприємстві представлено на рис. 1.1.

1. Виробнича функція.

Капітал використовується для придбання обладнання, сировини та інших ресурсів, необхідних для виробництва товарів або надання послуг. Це включає в себе різноманітні види капітальних активів, такі як обладнання, машини, транспортні засоби, будівлі, інфраструктура та інші ресурси,

необхідні для процесу виробництва.

Рис. 1.1. Функції капіталу на підприємстві

Обладнання та машини – включає в себе всі види технічного обладнання, що використовується для виготовлення товарів або надання послуг. Наприклад, це можуть бути верстати, преси, комп'ютери, медичні прилади тощо.

Будівлі та споруди – капітальні будівлі та споруди, такі як заводи, офісні приміщення, складські приміщення, лабораторії та інше, створюють фізичне середовище для виробництва та надання послуг [44, с.227].

Інфраструктура може включати в себе комунікаційні системи, енергетичні мережі, системи водопостачання та інші інженерні системи, які забезпечують необхідні умови для функціонування підприємства.

Всі ці капітальні активи використовуються для оптимізації процесів виробництва, зниження витрат, підвищення якості продукції та підтримки конкурентоспроможності підприємства на ринку. Управління цими ресурсами вимагає постійного моніторингу їх ефективності, планування обслуговування та модернізації, а також розробки стратегій розвитку, спрямованих на максимізацію виробничих можливостей підприємства.

2. Функція збереження вартості.

Капітальні активи, такі як будівлі та обладнання, можуть зберігати

свою вартість протягом тривалого часу, або навіть збільшувати її через інфляцію або підвищення попиту на них. Капітал може виконувати роль засобу збереження вартості на підприємстві. Особливо стосується деяких капітальних активів, таких як нерухомість та обладнання, які можуть зберігати свою вартість протягом тривалого періоду. Нерухомість, наприклад, може зберігати свою цінність або навіть зростати вартість з часом, особливо у відомих локаціях або з розвитком інфраструктури. Також, обладнання та технології можуть зберігати свою вартість або навіть підвищувати її, якщо вони залишаються конкурентоспроможними та відповідають вимогам ринку.

Крім того, капітал може бути використаний для розширення можливостей підприємства та збільшення його потенційної вартості у майбутньому. Наприклад, інвестиції в дослідження та розвиток нових продуктів або технологій можуть сприяти збільшенню конкурентоспроможності підприємства та його можливої вартості в майбутньому. Такі інвестиції можуть мати потенціал для створення нових джерел прибутку та збільшення стійкості підприємства в умовах змін на ринку [15, с.10].

3. Функція збільшення вартості.

Капітал може бути використаний для збільшення виробничих потужностей підприємства, впровадження нових технологій або розширення ринкових можливостей, що призводить до зростання прибутковості. Капітал може виступати як катализатор для збільшення вартості підприємства. Розглянемо кожен аспект цієї функції докладніше:

- Розширення виробничих можливостей – інвестиції в капітальні активи, такі як нове обладнання або розширення виробничих приміщень, дозволяють підприємству збільшувати обсяги виробництва. Це в свою чергу може призвести до зростання обсягів продажу та підвищення прибутковості.

- Впровадження нових технологій – інвестування в інноваційні технології дозволяє підприємству покращити якість продукції, знизити

витрати на виробництво та підвищити конкурентоспроможність на ринку.

- Розширення ринкових можливостей – за допомогою капіталу підприємство може розширити свою географічну присутність, запускаючи нові товари або послуги на нових ринках або розширюючи асортимент продукції для наявних ринків. Це дозволяє розширити базу клієнтів та збільшити доходи.

- Покращення ефективності – інвестування в капітальні активи може також спрямовуватися на оптимізацію внутрішніх процесів підприємства, що призводить до збільшення продуктивності та зниження витрат.

У цілому, капітал виступає як катализатор для зростання підприємства, надаючи засоби для розвитку, інновацій та ефективного конкурентного виступу на ринку [12, с.178].

4. Функція фінансування.

Капітал може бути використаний для фінансування поточних операцій підприємства, виплати заробітної плати працівникам, закупівлі сировини та інших необхідних ресурсів.

Капітал на підприємстві виконує важливу функцію фінансування, що включає в себе наступні аспекти:

а) Поточні операції – частина капіталу може бути використана для фінансування поточних операцій підприємства, таких як закупівля сировини, оплата зарплати працівникам, витрати на маркетинг та рекламу, що дозволяє підтримувати щоденну діяльність підприємства.

б) Капітальні вкладення – частка капіталу може бути спрямована на капітальні вкладення, такі як розширення виробничих потужностей, модернізація обладнання, впровадження нових технологій тощо. Це допомагає підприємству підтримувати конкурентоспроможність, покращувати якість продукції та збільшувати обсяги виробництва.

в) Фінансування розвитку – капітал може бути також використаний для фінансування стратегічного розвитку підприємства, такого як розширення на нові ринки, введення нових продуктів або послуг, здійснення фінансових

інвестицій, що сприяють довгостроковому зростанню та успіху компанії.

г) Управління ліквідністю – капітал також використовується для управління ліквідністю підприємства, забезпечення фінансової стійкості та здатності компанії виконувати свої зобов'язання перед кредиторами та іншими стейкхолдерами.

Отже, функція фінансування капіталу на підприємстві є критичною для забезпечення ефективного функціонування підприємства, його розвитку та стійкості в умовах конкурентного ринкового середовища.

5. Функція ризику.

Інвестиції в капітал можуть нести ризик втрати частини або всього інвестованого капіталу через непередбачувані обставини, такі як економічні кризи, зміни в законодавстві або технологічні ризики. Функція ризику пов'язана з тим, що інвестиції в капітал завжди несуть певний ризик збитків або неповернення інвестованих коштів. Цей ризик може бути обумовлений різними факторами:

1. Економічні чинники. Зміни в економіці, такі як економічні кризи, спади виробництва або зміни валютних курсів, можуть вплинути на доходність інвестицій та можуть призвести до збитків.

2. Технологічні ризики. Швидкі технологічні зміни можуть зробити інвестовані активи застарілими або неконкурентоспроможними, що може призвести до втрат.

3. Політичні ризики. Зміни у політичних умовах, включаючи зміни в законодавстві, регулюванні та податковій політиці, можуть вплинути на діяльність підприємства та призвести до втрат.

4. Ризики зв'язані з ринковими умовами. Зміни в ринкових умовах, такі як зміни в попиті або конкурентному середовищі, можуть вплинути на прибутковість інвестицій.

5. Фінансові ризики. Інвестиції можуть бути піддані фінансовим ризикам, таким як зміни відсоткових ставок, ризик дефолту або зміни в обліковій політиці.

Управління ризиками є важливою складовою при управлінні капіталом в підприємствах, що включає в себе аналіз ризиків, розробку стратегій мінімізації ризиків та використання фінансових інструментів для зменшення впливу ризиків на фінансовий результат підприємств [24, с.163]. Отже, з огляду на викладені вище положення. Варто відзначити, що при управлінні капіталом в підприємствах вимагається проведення ретельного аналізу фінансових потоків, оцінки ризиків та розробки стратегій щодо їх усунення.

1.2. Методологія управління капіталом підприємств в системі його фінансово-економічної безпеки

Методологія управління капіталом підприємств в системі його фінансово-економічної безпеки включає в себе ряд стратегічних і тактичних підходів, спрямованих на ефективне використання та збереження капіталу з метою забезпечення стійкості та безпеки фінансового стану підприємства. Ключові аспекти такої методології:

1. Стратегічне планування капіталу.

Розробка довгострокових стратегій щодо залучення, використання та відновлення капіталу на підприємстві. Це може включати розробку інвестиційних стратегій, політики дивідендів та стратегії залучення зовнішнього фінансування.

Стратегічне планування капіталу передбачає розробку довгострокових стратегій та планів, які визначають, як капітал буде залучатися, використовуватися та розподілятися на підприємстві. Це важливий аспект управління фінансами підприємства, оскільки він визначає майбутні можливості та ризики, пов'язані з капіталом.

Першим кроком у стратегічному плануванні капіталу є ретельний аналіз фінансових потреб підприємства. Включає вивчення поточного стану капіталу, прогнозування майбутніх фінансових потреб на основі планів розвитку та оцінку ризиків [22, с.63].

Після аналізу фінансових потреб необхідно визначити стратегічні цілі щодо інвестування капіталу. Може включати зростання підприємства, розширення на нові ринки, вдосконалення виробничих процесів або інші стратегічні цілі, які відповідають місії та цілям підприємства.

Після визначення цілей необхідно розробити стратегії фінансування, які дозволять залучити необхідний капітал для досягнення цих цілей. Може включати внутрішні джерела фінансування (наприклад, прибуток, продаж акцій) та зовнішні джерела (наприклад, банківські кредити, облігації) [9].

Важливо також враховувати потенційні ризики, пов'язані з реалізацією стратегічних планів, і відводити достатній резерв капіталу для покриття цих ризиків. Це допомагає забезпечити фінансову стійкість підприємства у випадку непередбачених обставин.

Після впровадження стратегій необхідно систематично моніторити їх ефективність та вчасно вносити корективи в стратегічні плани відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Ці кроки спільно допомагають забезпечити ефективне стратегічне планування капіталу, що відповідає потребам і цілям підприємства.

2. Ефективне управління ресурсами.

Максимізація використання наявних ресурсів, включаючи фінансові, людські та матеріальні ресурси, з метою оптимізації прибутковості та зниження ризиків [27, с.132].

Ефективне управління капіталом підприємства в системі його фінансово-економічної безпеки вимагає максимального використання наявних ресурсів у найбільш ефективний спосіб. Ефективне управління ресурсами включає:

1. Фінансові ресурси – включає грошові кошти, кредити, інвестиції та будь-які інші фінансові активи, які належать або доступні підприємству. Ефективне управління цими ресурсами означає їх раціональне розподілення між різними потребами підприємства, такими як розвиток, виробництво, маркетинг та інші види діяльності, з урахуванням ризиків та потенційного

доходу.

2. Людські ресурси – включає персонал підприємства. Ефективне управління людськими ресурсами передбачає відповідний підбір, навчання та розвиток персоналу, мотивацію та стимулювання працівників для досягнення поставлених цілей, а також забезпечення оптимальної структури організації.

3. Матеріальні ресурси – включає будь-які матеріали, обладнання, технології та інші матеріальні активи, необхідні для виробництва або надання послуг. Ефективне управління матеріальними ресурсами означає їх оптимальне використання, включаючи раціональне планування запасів, ефективне використання обладнання та управління логістикою.

4. Оптимізація витрат – включає постійний аналіз та управління витратами на всіх рівнях підприємства з метою зниження зайвих витрат та максимізації ефективності використання ресурсів.

5. Ризик-менеджмент – включає ідентифікацію, оцінку та управління ризиками, пов'язаними з різними аспектами діяльності підприємства, що можуть вплинути на його фінансово-економічну безпеку.

Ефективне управління ресурсами підприємства є ключовим елементом для забезпечення його стабільності, зростання та фінансової безпеки в довгостроковій перспективі [33, с.15].

3. Фінансовий аналіз та контроль.

Проведення систематичного фінансового аналізу для виявлення потенційних ризиків та можливостей, а також контроль за використанням капіталу з метою попередження фінансових проблем.

Фінансовий аналіз включає в себе систематичне дослідження фінансових даних та показників підприємства з метою зрозуміння його фінансового стану та виявлення тенденцій. Може включати аналіз таких ключових фінансових показників, як прибуток та збитки, оборотність активів, ліквідність та інші. Фінансовий аналіз допомагає ідентифікувати та оцінити ризики і потенційні можливості підприємств [39, с.101].

Фінансовий контроль – це процес встановлення та здійснення

механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів підприємства з метою попередження виникнення фінансових проблем. Це включає в себе регулярний моніторинг фінансових операцій, порівняння фактичних результатів з планованими, виявлення відхилень та прийняття заходів для їх коригування [45].

Ключові аспекти фінансового аналізу та контролю включають:

1. Проведення регулярних фінансових звітів – аналіз фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки та збитки, та звіт про готовність грошей, є важливим етапом фінансового аналізу. Це дозволяє керівництву та інвесторам зрозуміти фінансову ситуацію підприємства.

2. Порівняння з іншими підприємствами – порівняння фінансових показників підприємства з аналогічними показниками інших підприємств у галузі допомагає виявити конкурентні переваги та слабкі сторони.

3. Виявлення тенденцій і прогнозування – аналіз історичних даних допомагає виявити тенденції в розвитку фінансової ситуації та зробити прогнози щодо майбутнього розвитку.

4. Оцінка фінансового ризику – ідентифікація та оцінка ризиків, пов'язаних з фінансовими операціями підприємства, дозволяє приймати обґрунтовані рішення з мінімізації ризиків.

5. Контроль за витратами та бюджетування – встановлення бюджетів і моніторинг витрат допомагає забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів підприємства.

Фінансовий аналіз та контроль є ключовими елементами управління капіталом підприємства, оскільки вони дозволяють ретельно вивчати фінансову ситуацію, виявляти проблеми та приймати обґрунтовані рішення щодо управління капіталом.

4. Диверсифікація інвестицій.

Розподіл капіталу між різними видами інвестицій для зменшення загального ризику та забезпечення стійкості фінансового стану підприємства.

Диверсифікація інвестицій – це стратегія розподілу капіталу між

різними видами інвестицій з метою зменшення загального ризику портфеля та забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Ця стратегія базується на принципі «не класти всі яйця в одну корзину» і передбачає розподіл капіталу між різними активами чи інвестиційними інструментами [38, с.144].

Диверсифікація може бути реалізована на різних рівнях:

1. Секторальна диверсифікація. Розподіл капіталу між компаніями або інвестиціями, які належать до різних секторів економіки. Наприклад, капітал може бути інвестований як в технологічні компанії, так і в сектори енергетики чи фінансів.

2. Географічна диверсифікація. Розподіл інвестицій між різними регіонами або країнами. Дозволяє зменшити ризик внаслідок подій, які можуть вплинути на конкретний регіон, такі як політична нестабільність, природні катастрофи або економічні коливання.

3. Клас активів. Розподіл капіталу між різними класами активів, такими як акції, облігації, нерухомість, товари або готівка. Різні класи активів мають різний рівень ризику та доходності, тому диверсифікація може допомогти збалансувати портфель і знизити загальний ризик.

4. Стратегії ризикового управління. Використання різних інвестиційних стратегій та інструментів для зменшення ризику, таких як інвестування в фінансові похідні або застосування портфельного страхування.

Диверсифікація інвестицій допомагає підприємству зменшити свою чутливість до негативних змін на ринку та забезпечити стійкість фінансового стану незалежно від конкретних умов. Вона є важливою складовою ефективного управління капіталом у системі фінансово-економічної безпеки підприємства [25, с.274].

5. Стратегії збереження капіталу.

Впровадження стратегій збереження капіталу, таких як резервування фінансових ресурсів на непередбачені витрати або кризові ситуації.

Збереження капіталу є ключовим елементом фінансово-економічної безпеки підприємства і передбачає впровадження стратегій та заходів для збереження та збільшення фінансових ресурсів компанії. Стратегії які можна використовувати для збереження капіталу:

1. Створення резервів – підприємство може виділяти певну частину свого прибутку або обсягу капіталу на створення резервів. Ці резерви можуть використовуватися для покриття непередбачених витрат, зменшення впливу фінансових криз або для забезпечення стабільності в періоди погіршення економічних умов.

2. Оптимізація управління оборотним капіталом – ефективне управління оборотним капіталом, таким як запаси, заборгованість та грошові кошти, може допомогти зменшити необхідність в додатковому фінансуванні. Наприклад, зменшення строків кредитування покупців або оптимізація запасів може звільнити грошові кошти для інших цілей.

3. Диверсифікація інвестицій – розподіл капіталу між різними видами інвестицій може допомогти зменшити ризик втрат та забезпечити стабільний потік доходу. Наприклад, інвестування в різні фінансові інструменти, нерухомість, акції та облігації може зменшити вплив негативних змін на будь-якому конкретному ринку або галузі.

4. Мінімізація ризиків – збереження капіталу також може бути досягнуто шляхом активного управління ризиками. Може включати придбання страхових полісів, використання фінансових інструментів для захисту від змін валютних курсів або відсоткових ставок, а також ретельний аналіз потенційних ризиків у всіх сферах діяльності підприємства.

5. Стратегії зростання ефективності – запровадження заходів для підвищення ефективності використання капіталу, таких як вдосконалення виробничих процесів, зменшення витрат та оптимізація структури капіталу, може сприяти збереженню капіталу та збільшенню прибутковості підприємства.

Ці стратегії допомагають підприємству зберігати та збільшувати його

капітал, що в свою чергу забезпечує фінансову стійкість та економічну безпеку в довгостроковій перспективі [41, с.79].

6. Моніторинг та адаптація.

Постійний моніторинг фінансового стану підприємства і адаптація стратегій управління капіталом з урахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Моніторинг фінансового стану означає постійний аналіз фінансових даних підприємства, включаючи звіти про прибутки та збитки, баланси, поточні рахунки та інші відомості, щоб зрозуміти, як ефективно використовується капітал, які ризики існують та як можна вдосконалити фінансовий стан.

Аналіз змін у середовищі – потрібно враховувати зміни в економічному, соціальному, політичному та технологічному середовищі, оскільки вони можуть вплинути на фінансовий стан підприємства. Наприклад, зміни в законодавстві, зміни в попиті на товари та послуги, зміни відсоткових ставок тощо [16, с.74].

Виявлення потенційних загроз і можливостей – аналізуючи фінансові дані та зміни в середовищі, важливо виявляти як потенційні загрози, так і можливості для підприємства. Це може включати ризики, такі як зміни витрат, зменшення прибутку через конкуренцію або зміни в попиті, а також можливості для розширення бізнесу, вдосконалення процесів або залучення нових ринків.

Адаптація стратегій управління капіталом – на основі моніторингу фінансового стану та аналізу середовища підприємство повинно адаптувати свої стратегії управління капіталом. Це може включати перерозподіл капіталу для зменшення ризиків, зміни в інвестиційній стратегії, зміни в фінансовій політиці тощо.

Такий постійний моніторинг і адаптація дозволяють підприємствам ефективно управляти своїм капіталом у змінних умовах, зберігаючи фінансову стійкість та забезпечуючи безпеку.

Ці аспекти спільно сприяють забезпеченню ефективного управління капіталом підприємства та збереженню його фінансово-економічної безпеки.

1.3. Організація механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств

Ефективне управління капіталом грає критичну роль у забезпеченні фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Ключові кроки у створенні механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства представлено на рис. 1.2.

Крок 1: Аналіз фінансового стану – проведення ретельного аналізу фінансових показників допоможе визначити структуру капіталу, ризики та можливості для оптимізації.

Перший крок у створенні механізму управління капіталом - це ретельний аналіз фінансового стану підприємства. Цей аналіз допомагає зрозуміти поточний стан капіталу, його джерела, ризики та можливості для оптимізації. Ось детальніше про кожен аспект цього кроку:

– Збір фінансових даних. Починається цей процес зі збору всієї доступної фінансової інформації про підприємство. Це включає в себе фінансові звіти (звіт про прибутки та збитки, баланс, звіт про готовність до платежів), а також будь-які інші відомості про фінансові показники, які можуть бути корисними для аналізу.

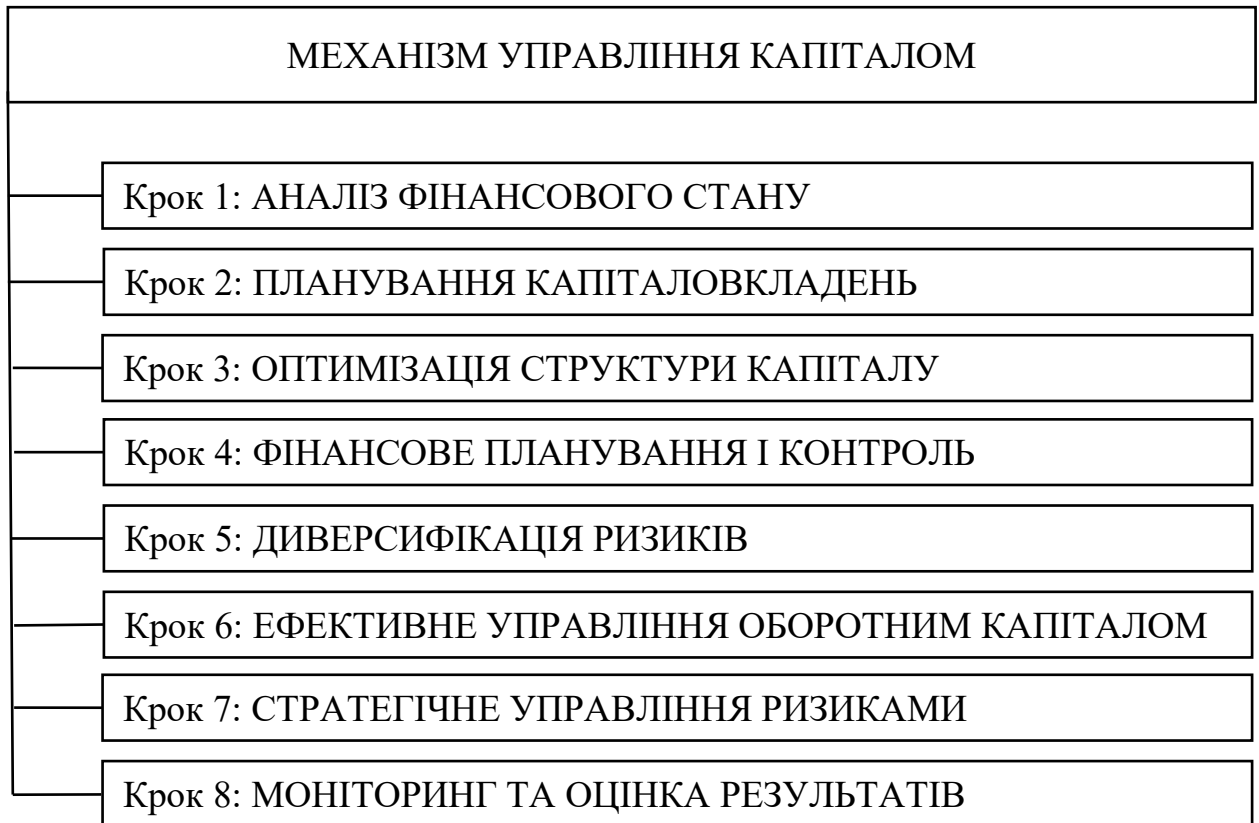

Рис. 1.2. Ключові кроки у створенні механізму управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

– Аналіз фінансових показників. Одним з основних етапів аналізу є оцінка різних фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність, оборотність капіталу тощо. Цей аналіз допомагає з'ясувати сильні та слабкі сторони фінансового стану підприємства.

– Визначення структури капіталу. Після аналізу фінансових показників можна визначити, які складові утворюють капітал підприємства та як вони розподілені. Це включає власний капітал, позиковий капітал, резерви тощо. Розуміння структури капіталу є важливим для прийняття рішень щодо його оптимізації.

– Оцінка ризиків і можливостей. Під час аналізу фінансового стану важливо враховувати потенційні ризики, які можуть вплинути на капітал підприємства, такі як зміни на ринку, зростання витрат, фінансові труднощі. Також важливо ідентифікувати можливості для покращення фінансового

стану, такі як розширення ринків, оптимізація процесів тощо.

– Формування стратегій управління капіталом. На основі результатів аналізу фінансового стану формулюються стратегії управління капіталом. Це може включати в себе рішення щодо залучення нового капіталу, оптимізації структури капіталу, розробки фінансових планів тощо.

В цілому, аналіз фінансового стану є першим і ключовим кроком у розробці механізму управління капіталом підприємства, оскільки він надає необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління капіталом.

Крок 2: Планування капіталовкладень.

Розробка стратегічного плану капіталовкладень, який відображає потреби підприємства в капіталі на майбутнє, а також можливості для його залучення та використання [43, с.70].

Планування капіталовкладень є ключовою складовою управління капіталом підприємства. Цей процес включає в себе аналіз поточного стану капіталовкладень, визначення майбутніх потреб у капіталі та розробку стратегії його залучення та використання:

1. Аналіз поточного стану капіталовкладень. Перший крок полягає в аналізі поточного рівня капіталовкладень підприємства. Це включає в себе оцінку наявних активів, обсягу залучених фінансових ресурсів, структури капіталу та ефективності використання капіталовкладень.

2. Визначення майбутніх потреб у капіталі. Наступним етапом є визначення потреб у капіталі на майбутнє. Це включає в себе аналіз стратегічних цілей підприємства, ідентифікацію можливостей для розвитку та модернізації, а також урахування факторів, що впливають на ринкові умови та конкурентне середовище.

3. Розробка стратегії капіталовкладень. На основі аналізу поточного стану та майбутніх потреб у капіталі розробляється стратегія капіталовкладень. Це включає в себе визначення пріоритетних напрямків розвитку, оцінку ризиків та можливостей, а також вибір оптимальних

інструментів та джерел капіталу.

4. Планування бюджету капіталовкладень. На основі стратегії капіталовкладень розробляється бюджет, в якому визначаються очікувані витрати на капіталовкладення протягом певного періоду часу. Цей бюджет враховує прогнози доходи, витрати, плановані інвестиції та джерела фінансування.

5. Моніторинг та коригування плану капіталовкладень. Після виконання плану капіталовкладень важливо здійснювати постійний моніторинг результатів і порівнювати їх з початковими планами. У випадку необхідності можуть бути внесені коригування в стратегію та плани капіталовкладень для досягнення більшої ефективності та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Цей процес планування капіталовкладень дозволяє підприємству ефективно використовувати свій капітал для досягнення стратегічних цілей, забезпечуючи при цьому стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

Крок 3: Оптимізація структури капіталу.

Вибір оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом з урахуванням ризиків та витрат. Звідки і яким чином підприємство отримує капітал, може суттєво впливати на його фінансову стійкість та ефективність. Оптимізація структури капіталу полягає в виборі оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом з урахуванням ризиків та витрат [48, с.16].

Власний капітал – це грошові чи матеріальні активи, що належать власникам підприємства (акціонерам чи власникам). Власний капітал включає в себе вкладений капітал, накопичений прибуток та інші капітальні ресурси. Власний капітал не потрібно повертати, і він служить як засіб захисту для кредиторів у випадку банкрутства.

Позиковий капітал – це капітал, отриманий в позику від банків, інвесторів чи інших фінансових установ. Позиковий капітал потрібно повертати в майбутньому, часто з відсотками. Може бути у формі

банківських кредитів, облігацій, кредитних ліній тощо.

Для оптимізації структури капіталу підприємство має враховувати наступні аспекти:

- Фінансовий стан підприємства – оцінка поточного фінансового стану дозволяє визначити, яка частина капіталу може бути доступною для використання та які ризики пов'язані з певними джерелами капіталу.

- Ризики та забезпечення – підприємство повинне оцінити ризики, пов'язані з використанням позикового капіталу, такі як відсоткові ставки, обслуговування боргу та інші фінансові обмеження.

- Вартість капіталу – оцінка вартості власного та позикового капіталу допомагає визначити оптимальне співвідношення між ними. Наприклад, якщо вартість позикового капіталу надто висока, може бути доцільніше залучати більше власного капіталу.

- Стратегічні цілі підприємства – структура капіталу повинна відповідати стратегічним цілям підприємства. Наприклад, якщо підприємство планує швидкий розвиток, воно може здаватися на більше позикового капіталу для фінансування цього росту.

Оптимізація структури капіталу є складним процесом, який вимагає ретельного аналізу та уважного врахування різноманітних факторів. Правильно збалансований підхід до управління капіталом допоможе підприємству досягти своїх фінансових цілей та забезпечити стійкість у довгостроковій перспективі [32, с.144].

Крок 4: Фінансове планування і контроль.

Розробка фінансового плану, що включає в себе прогнозування потреб у капіталі та контроль за його використанням.

1. Планування:

- Створення стратегічного плану капіталовкладень. Перший крок - визначення потреб у капіталі на майбутнє. Включає оцінку потреб у фінансуванні для розвитку нових проектів, модернізації обладнання, розширення ринків тощо.

- Прогнозування фінансових потоків. Оцінка очікуваних фінансових потоків є ключовою для планування використання капіталу. Це означає прогнозування виручки, витрат, прибутку та інвестиційних потреб на різні періоди.

- Визначення джерел капіталу. Після визначення потреб у капіталі необхідно розглянути різні джерела фінансування, такі як власний капітал, позиковий капітал, емісія акцій, інвестиції тощо.

2. Контроль:

- Порівняння фактичних результатів з планом. Постійний моніторинг фінансових показників та порівняння їх з планованими значеннями допоможе вчасно виявляти відхилення та приймати відповідні корективні заходи.

- Аналіз відхилень та причин. Важливо аналізувати відхилення між фактичними та планованими результатами, щоб виявити причини цих відхилень. Це дозволяє уникнути подібних ситуацій у майбутньому та підвищити точність майбутніх планів.

- Коригування стратегій. На основі аналізу відхилень необхідно коригувати стратегії та плани дій для досягнення фінансових цілей підприємства.

Фінансове планування і контроль допомагають підприємству ефективно використовувати свій капітал, мінімізувати ризики та досягати стратегічних цілей. Це процес, який вимагає постійної уваги та адаптації до змін в економічному середовищі та внутрішніх умовах підприємства.

Крок 5: Диверсифікація ризиків.

Розподіл ризиків шляхом інвестування в різноманітні активи та ринки з метою зменшення впливу негативних факторів на фінансовий стан підприємства. Передбачає розподіл ризиків шляхом інвестування в різноманітні активи та ринки з метою зменшення впливу негативних факторів на фінансовий стан підприємства.

Підприємство може розподілити свій капітал між різними видами

активів, такими як акції, облігації, нерухомість, товари, валюта тощо. Це дозволяє зменшити ризик у разі негативного впливу на один або декілька видів активів.

Підприємство може також розподілити свій капітал між різними ринками або галузями. Наприклад, якщо підприємство діє на різних географічних ринках або в різних секторах економіки, це зменшить його залежність від конкретних ринкових умов або ситуацій.

Залучення до інвестицій в активи на різних географічних ринках може допомогти підприємству уникнути ризиків, пов'язаних з політичною нестабільністю або змінами в законодавстві.

Якщо підприємство має міжнародні операції або взаємодіє з різними валютами, воно може застосовувати стратегії зменшення валютного ризику, такі як хеджування або розподіл валютних активів.

Диверсифікація може також включати розподіл капіталу між різними видами бізнесу або проектів, що допомагає зменшити ризик фінансових втрат у випадку неуспішності одного з них. Диверсифікація ризиків дозволяє підприємствам зменшити загальний ризик своєї інвестиційної стратегії і забезпечити більшу стійкість до зовнішніх впливів [10, с.173].

Крок 6: Ефективне управління оборотним капіталом.

Забезпечення оптимального рівня оборотного капіталу для забезпечення безперебійної діяльності підприємства.

Оборотний капітал – це капітал, який підприємство використовує для забезпечення своєї щоденної операційної діяльності. Він включає в себе готівку, товари в обороті, невитрачені кошти та поточні активи, такі як запаси та дебіторська заборгованість, мінус поточні зобов'язання, такі як кредиторська заборгованість та короткострокові позики.

Кроки, які підприємство може взяти для ефективного управління оборотним капіталом:

1. Оптимізація запасів – підприємство може зменшити рівень запасів, уникнувши перевищення запасів товарів на складах. Це можна зробити

шляхом підвищення ефективності управління запасами, впровадженням систем JIT (Just In Time) або методів прогнозування попиту.

2. Ефективне управління дебіторською заборгованістю – зменшення строків кредиту та вдосконалення системи стягнення боргів можуть допомогти скоротити період обороту дебіторської заборгованості, зменшуючи таким чином необхідний оборотний капітал.

3. Оптимізація кредиторської заборгованості – підприємство може розглядати можливості для збільшення строків кредиту від постачальників, щоб затримати оплату за закуплені товари та послуги, тим самим зменшуючи власний оборотний капітал.

4. Моніторинг термінів оплати – ретельний контроль за термінами оплати та постачанням товарів може допомогти уникнути надмірного затримання кредиторської заборгованості або простроченої дебіторської заборгованості.

5. Оптимізація операційних процесів – впровадження більш ефективних операційних процесів може сприяти зниженню часу, необхідного для виробництва та реалізації продукції, тим самим зменшуючи потребу в оборотному капіталі.

6. Автоматизація фінансових процесів – використання програмного забезпечення для автоматизації фінансових операцій, таких як управління касою та облік запасів, може допомогти знизити ризики помилок та збільшити ефективність управління оборотним капіталом.

Ці кроки допоможуть підприємствам оптимізувати використання свого оборотного капіталу, забезпечуючи більш ефективне управління фінансовими ресурсами та підвищуючи їхню фінансову стійкість [52,с.2].

Крок 7: Стратегічне управління ризиками.

Визначення потенційних ризиків, пов'язаних з управлінням капіталом, та розробка стратегій їх управління.

Визначення потенційних ризиків та розробка стратегій управління ними – це критичний елемент ефективного управління капіталом в системі

фінансово-економічної безпеки підприємства. Він складається з наступних заходів:

1. Перший крок - це ідентифікація потенційних ризиків, які можуть впливати на капітал підприємства. Це можуть бути зовнішні чинники, такі як зміни в економічному середовищі, політиці або технологіях, або внутрішні фактори, такі як недоліки в управлінні, недостатня ліквідність або неправильна стратегія інвестування.

2. Після ідентифікації ризиків їх слід оцінити з точки зору ймовірності виникнення та потенційного впливу на капітал підприємства. Це дозволяє визначити, на які ризики слід звернути особливу увагу та розробити стратегії їх управління.

3. Після оцінки ризиків необхідно розробити конкретні стратегії їх управління. Це може включати прийняття запобіжних заходів, розробку альтернативних планів дій або укладання угод зі страхування.

4. Після розробки стратегій їх слід реалізувати в дії та постійно моніторити їх ефективність. Це дозволить вчасно виявляти зміни в ризиках та вносити корективи до стратегій управління ними.

5. Стратегії управління ризиками повинні бути гнучкими і піддаватися коригуванню відповідно до змін у зовнішньому середовищі або внутрішніх умовах підприємства.

Ці кроки допоможуть підприємствам не лише ідентифікувати потенційні ризики для їхнього капіталу, але й розробити ефективні стратегії їх управління для забезпечення фінансової стійкості та безпеки [55, с.210]..

Крок 8: Моніторинг та оцінка результатів.

Постійний моніторинг фінансових показників та оцінка ефективності заходів з управління капіталом для вчасного коригування стратегій та планів й включає в себе кілька важливих аспектів:

1. Встановлення ключових показників продуктивності (KPIs) – можуть бути такі показники, як рентабельність капіталу, коефіцієнти фінансової стійкості, оборотність капіталу тощо. Вони допомагають виміряти

ефективність стратегій управління капіталом.

2. Регулярний моніторинг фінансових показників – підприємство повинно встановити чіткий графік моніторингу фінансових показників і KPIs, щоб вчасно виявляти будь-які відхилення від стратегічних цілей.

3. Аналіз причин відхилень – якщо будь-які відхилення виявляються, необхідно провести аналіз їх причин. Це допоможе зрозуміти, чому певні стратегії або заходи не працюють як очікувалося.

4. Коригування стратегій і планів – на основі аналізу результатів, необхідно вжити заходів для коригування стратегій управління капіталом. Це може включати в себе зміну розподілу капіталу, зміну інвестиційних пріоритетів тощо.

5. Звітність і комунікація – важливо мати ефективну систему звітності та комунікації, щоб інформувати зацікавлені сторони (акціонерів, керівництво, інвесторів тощо) про результати моніторингу та вжиті заходи.

6. Постійне вдосконалення. Управління капіталом - це процес, що постійно змінюється, тому важливо постійно вдосконалювати стратегії та методи моніторингу на основі отриманих даних та досвіду.

Ці аспекти дозволяють підприємству ефективно оцінювати свою діяльність з управління капіталом та вчасно реагувати на зміни у фінансовому середовищі.

Загалом всі вісім кроків допоможуть підприємствам створити механізм управління капіталом, який сприятиме їхній фінансовій стійкості та успішності на ринку.

Висновки до першого розділу

1. Капітал на підприємстві є ключовою економічною категорією, що охоплює широкий спектр ресурсів, від фінансових активів до матеріальних та нематеріальних активів, необхідних для виробництва товарів або надання послуг. Його сутність полягає у здатності створювати вартість та прибуток

через ефективне використання у виробничих процесах. Капітал може бути отриманий з різних джерел, таких як власний капітал, запозичений капітал чи природні ресурси. Управління капіталом на підприємстві вимагає стратегічного планування та розподілу ресурсів з метою максимізації прибутку та досягнення конкурентної переваги. Розуміння ролі капіталу дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої ресурси, розвивати нові продукти та послуги, залучати інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток. Таким чином, капітал є не лише ресурсом, але і стратегічним фактором успіху для будь-якого підприємства.

2. Управління капіталом необхідно розглядати як стратегічну задачу, оскільки ефективне розпорядження та збереження капіталу визначає фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Стратегічне планування капіталу вимагає глибокого аналізу ринкових умов, фінансових можливостей та потенційних ризиків. Ефективне управління ресурсами, такими як фінансові, людські та матеріальні, сприяє оптимізації витрат та максимізації прибутковості. Фінансовий аналіз та контроль є ключовими елементами управління капіталом, дозволяючи вчасно виявляти та усувати фінансові ризики. Диверсифікація інвестицій допомагає знизити загальний ризик портфеля та забезпечити стабільність фінансового стану. Стратегії збереження капіталу і моніторинг є не менш важливими складовими, допомагаючи уникнути кризових ситуацій та адаптуватися до змін у середовищі. У цілому, ефективна методологія управління капіталом забезпечує стійкість та безпеку фінансового стану підприємства, роблячи його більш конкурентоспроможним на ринку.

3. Ефективне управління капіталом у системі фінансово-економічної безпеки підприємств є ключовим елементом для забезпечення їхньої стійкості та конкурентоспроможності. Аналіз фінансового стану, планування капіталовкладень, оптимізація структури капіталу, фінансове планування і контроль, диверсифікація ризиків, ефективне управління оборотним капіталом, стратегічне управління ризиками, а також постійний моніторинг і

оцінка результатів - усі ці кроки є важливими в процесі формування механізму управління капіталом. Їхнє правильне виконання дозволить підприємствам ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі, мінімізувати ризики та максимізувати використання доступних ресурсів для досягнення стратегічних цілей. Такий підхід сприятиме забезпеченню стабільного фінансового стану підприємства та його успішному розвитку в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ТА ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААН УКРАЇНИ

2.1. Організація фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ

Місцезнаходження Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України в Дніпропетровській області Дніпровського району п/в Олександрівка, вул.Опитна,1. Виробничо-фінансову та господарську діяльність Дніпропетровська дослідна станція інституту овочівництва і баштанництва НААНУ здійснює відповідно до статуту, установчих документів, законодавчо-нормативних актів України. Господарство зареєстровано за формою власності як державна організація. Спеціалізується господарство в основному на вирощуванні продукції в рослинництві, а також надає сільськогосподарські послуги, здійснює науково-практичні дослідження в аграрній сфері. Оцінка зміни земельних площ представлена схематично на рисунку 2.1.

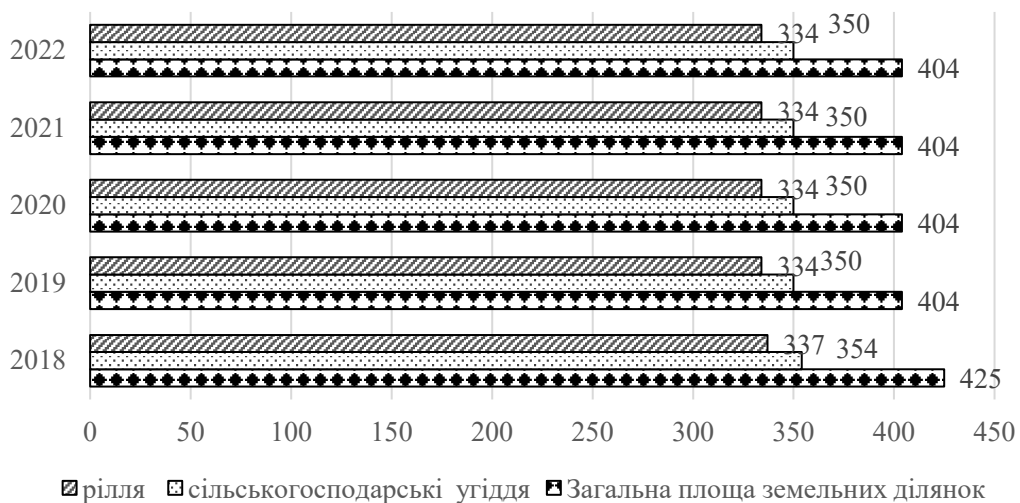

Рис.2.1. Оцінка динаміки та структури земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

У відповідності до рисунку 2.1 встановлено, що в 2022 році в господарстві загальна величина земельної площі складала 404 га, з яких 350 га належить площі сільськогосподарських угідь та 334 га – площі ріллі.

Таблиця 2.1

Оцінка динаміки земельних площ ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр.

Вид земель	2018	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту 2022р. у % до 2018р.	Відхи- лення 2022р. до 2018р
Всього площа земель	425	404	404	404	404	-21	95,06
Сільсько- господарських угідь	354	350	350	350	350	-4	98,87
Рілля	337	334	334	334	334	-3	99,11
-на 1 працюючого – ріллі	11,62	11,52	11,52	11,52	11,52	-0,1	98,87
-с/г угідь	12,21	12,07	12,07	12,07	12,07	-0,14	99,11

Якщо порівняти площу земельних угідь за 2018-2022 роки, отримаємо, що вона скоротилась на 4,94 % га і на 21 стала меншою, за рахунок цього відбулось відповідне зменшення сільськогосподарських угідь на 4 га, а ріллі – на 3 га. В тому числі в розрахунку на 1 робітника стало припадати 11,52 га, що на 0,1 га менше ніж в 2018 році. Доля сільськогосподарських угідь становить 86,63% в структурі земельних ділянок господарства, а ріллі – 82,67%. Основним напрямком діяльності ДДС ІОБ НААНУ являється вирощування продукції в рослинництві за кодами КВЕД 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів, бульбоплодів», 52.10 «Складське господарство», 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві», а також 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і

технічних наук». Здійснимо оцінку ефективності використання основного та оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022рр. (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Оцінка ефективності використання основного і оборотного капіталу
ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст 2022 у % до 2018рр.
Основні фонди (середньорічна вартість), тис. грн.	22206,1	21977,6	3662,8	3891,3	4679,9	112,60
Оборотні фонди за середньорічною вартістю, тис. грн.	1999,3	503,3	1247,9	2744,0	2968,5	148,47
Фондозабезпечення в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	6272,9	6279,3	1046,5	1111,8	1337,1	113,89
Фондоозброєння праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	765,7	757,8	126,3	134,2	161,4	112,60
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	11,5	14,0	154,6	119,7	138,7	226,27
Фондомісткість на 100 грн. валової продукції, грн.	871,5	716,3	64,7	83,5	72,1	44,20
Припадають оборотні фонди на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	564,8	143,8	356,6	784,0	848,1	150,17

Якщо порівняти середньорічну вартість основних фондів ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році ми спостерігаємо темпи приросту 112.6%%, що свідчить про її зростання в порівнянні з 2018 роком, аналогічна ситуація із середньорічною вартістю оборотного капіталу (фондів), яка зросла на 48,47%. Внаслідок цих змін збільшилась і величина фондозабезпеченості в розрахунку на 100га сільськогосподарських угідь на 13,89 %, що позитивно

характеризує ефективність використання основних засобів (рисунок 2.2).

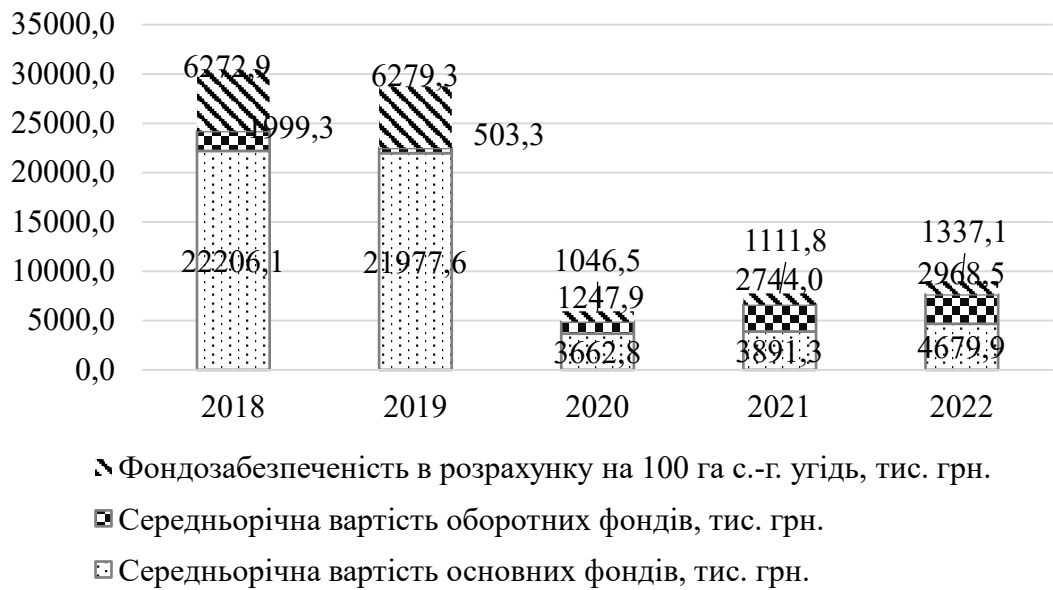

Рис.2.2. Оцінка забезпеченості основними і оборотними фондами ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Зміна вартості оборотних фондів в розрахунку на 100 сільгоспугідь свідчить про темпи зростання 150,15%. Сума фондоозброєності показала збільшення, тобто основних засобів припадає на 1 середньорічного робітника свідчить темпи приросту їх вартості на 112,6%, також зросли обсяги та вартість виробленої продукції на 3944 тис.грн., структура якої наведена на рисунку 2.3, що призвело до зменшення фондоємності господарства на 100 грн. валової продукції до 72,1 тис.грн. в 2022 році.

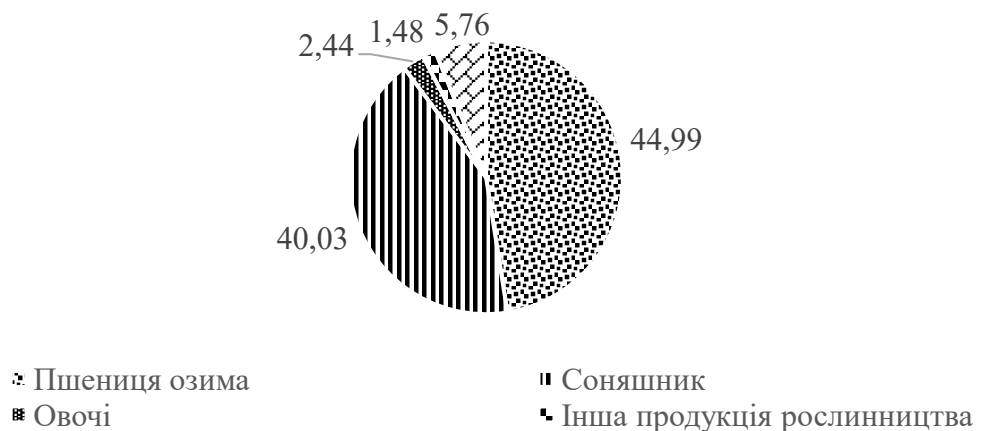

Рис.2.3. Оцінка структури товарної продукції виробленої в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр.

Таблиця 2.3

Аналіз основних показників фінансово-економічної діяльності
ДДС ІОБ НААНУ

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022р. до2018р. (+,-)
Припадає: -основні засоби на 1 га с/г угідь, тис.грн.	62,73	62,79	10,47	11,12	13,37	1,63
-прямі витрати праці на 1 га с/г угідь, тис.грн.	12,34	11,81	1,71	1,73	1,30	-1,01
Всього валова продукція, тис.грн. в розрахунку:	2548	3068	5661	4658	6492	3944,00
- на 100 га с/г угідь	719,77	876,57	1617,43	1330,86	1854,86	1135,08
- на 1 грн. основних фондів	0,11	0,14	1,55	1,20	1,39	0,77
Рівень рентабельності, %	0,47	-0,20	-2,27	0,58	0,37	-0,10

Отримані значення в процесі проведеного аналізу коефіцієнтів забезпеченості основними та оборотними фондами господарства показали зменшення прямих витрат праці, що припадають на 1 га сільгоспугідь на 1,01 тис. грн., а основних засобів приходить на 1 га сільгоспугідь більше на 1,63 тис. грн.

Валової продукції в господарстві вироблено більше на 3944 тис. грн., внаслідок чого зросла її вартість, що припадає на 100 га сільгоспугідь на 1135,08 тис.грн., на 1 грн. основних засобів - збільшилась на 0,77 тис. грн. (рис.2.4). Однак, разом з позитивними змінами протягом досліджених років відбулось несуттєве зменшення рівня рентабельності на 0,1 відсотковий пункт.

Рис.2.4. Оцінка динаміки основних показників фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Аналіз динаміки показників ефективності використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ представлено на рисунку 2.5, а їх розрахунок – в таблиці 2.4, який свідчить що валової продукції припадає на одного працівника більше на 136 тис. грн.

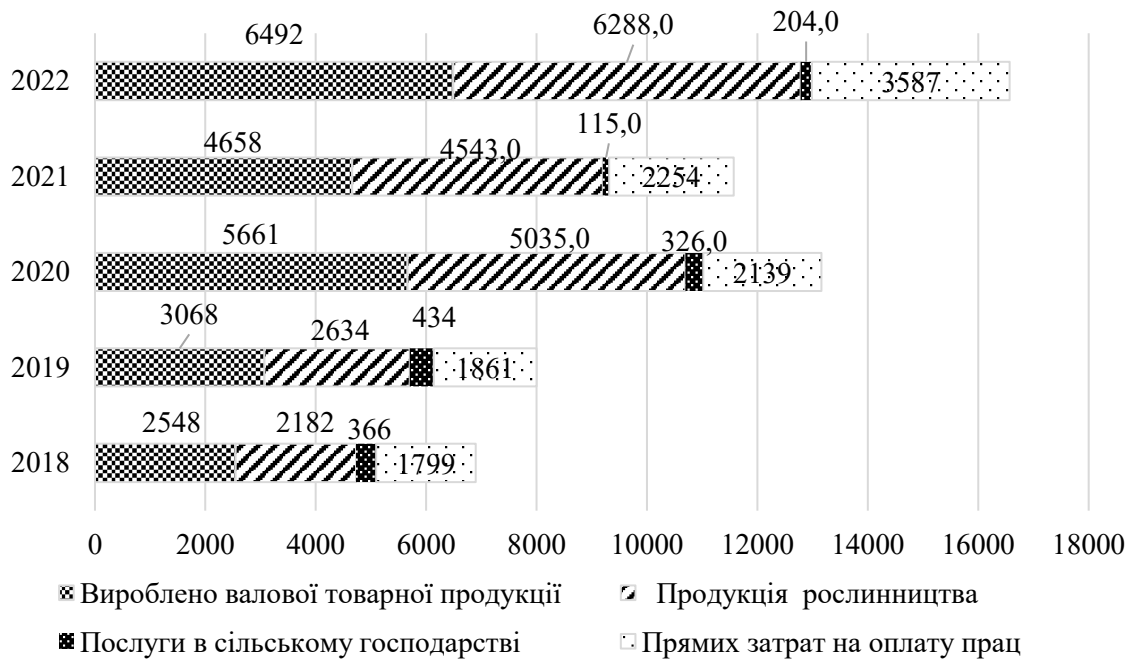

Рис. 2.5. Аналіз динаміки показників ефективності використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ

Таблиця 2.4

Динаміка показників використання трудових ресурсів ДДС ІОБ

НААНУ

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолют. приріст 2022р. в% до2018р.
Вироблено валової товарної продукції	2548	3068	5661	4658	6492	254,8
Продукція рослинництва	2182	2634	5035	4543	6288	288,2
Послуги в сільському господарстві	366	434	326,0	115,0	204,0	55,7
Припадає валової продукції на 1 працівника	87,86	105,79	195,21	160,62	223,86	136,00
Середньорічна кількість працівників, чол. – всього:	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	100,0
в рослинництві	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	100,0
Рівень продуктивності праці на 1 робітника	1,42	1,65	2,65	2,07	1,81	127,8
Рівень продуктивності праці на одиницю понесених витрат	87,86	105,79	195,21	160,62	223,86	254,8

Протягом 2018-2022 років в господарстві залишається незмінною кількість працівників – 29 чол. і спостерігається зростання рівня продуктивності праці на одного робітника на 27,8 %, а на одиницю понесених витрат в 2,5 рази. В ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році вироблено більше валової продукції в 2,54 рази, в тому числі продукції рослинництва в 2,88 рази, але менше на 44,3% надано послуг в сільському господарстві, що визначено на підставі фінансової та статистичної звітності господарства ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки.

2.2. Оцінка діяльності служби економічної безпеки підприємства та стану її складових

Оцінюючі економічні тенденції та стан діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ, слід охарактеризувати службу економічної безпеки, яка відповідає за забезпечення економічної безпеки підприємства. Структура діяльності служби економічної безпеки може включати наступні складові:

1. Служба аналізу ризиків: здійснює оцінку ризиків, яким підприємство може бути піддане, включаючи фінансові, легальні, конкурентні та інші ризики. Збір і аналіз даних допомагають ідентифікувати потенційні загрози та ухилятися від них.

2. Відділ фінансово-економічного планування та впровадження заходів: створення планів та стратегій для забезпечення економічної безпеки підприємства. Це може включати прийняття превентивних заходів, виявлення порушень, впровадження політик безпеки та інших заходів для зменшення ризиків.

3. Служба моніторингу та контролю: здійснює постійний моніторинг діяльності підприємства з метою виявлення незаконних або небезпечних дій. Вона слідкує за фінансовими транзакціями, підозрілими активностями працівників, зовнішніми загрозами та іншими потенційними ризиками.

4. Внутрішні розслідування і внутрішній аудит: у випадку виявлення потенційних порушень, служба проводить внутрішні розслідування. Це може включати аудит фінансової діяльності, перевірку внутрішніх процесів та політик, виявлення та запобігання витоку конфіденційної інформації тощо.

5. Взаємодія з владними органами: У разі виявлення серйозних порушень або злочинних дій, служба економічної безпеки співпрацює з правоохоронними органами та владними структурами для негайного реагування і притягнення винних осіб до відповідальності. Ця структура діяльності служби економічної безпеки може бути адаптована до потреб та специфіки підприємства.

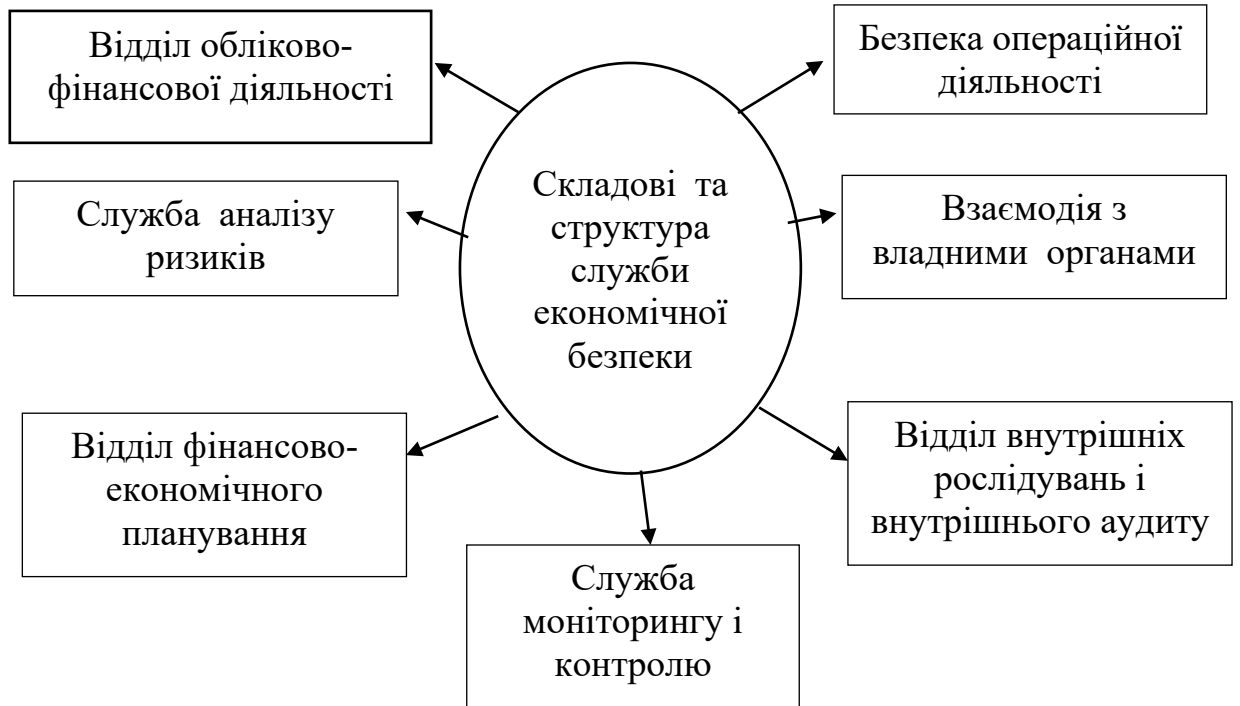

Рис. 2.6. Складові та структура служби економічної безпеки ДДС ІОБ
НААНУ

Безпека обліково-фінансової діяльності підприємства є надзвичайно важливою, оскільки стосується збереження та захисту фінансових ресурсів, а також недопущення шахрайства, викрадення або витоку конфіденційної інформації.

Безпека обліково-фінансової діяльності господарства ДДС ІОБ НААНУ пов'язана з певними заходами, спрямованими на такі напрямки:

- встановлення ефективної системи внутрішнього контролю. Це означає, зокрема, належне розділення функцій, встановлення контрольних процедур, аудиту та перевірку дотримання фінансових стандартів.
- застосування декількох рівнів авторизації та контролю доступу до фінансової інформації. Використовуйте паролі, шифрування даних та інші механізми захисту для забезпечення конфіденційності та цілісності даних.
- забезпечення належного навчання та підвищення кваліфікації для співробітників із питань безпеки. Організація семінарів та тренінгів щодо виявлення шахрайства, фішингу, маніпуляцій та інших загроз безпеці.
- оновлення програмного забезпечення та апаратного

забезпечення. Визначте відповідний бюджет на забезпечення оновлення технологій, щоб уникнути вразливостей системи.

- встановлення механізмів резервного копіювання та відновлення даних, щоб уникнути їх втрати або пошкодження. Необхідно регулярно робити резервні копії та перевіряйте їх функціональність.

- здійснювати процедури виявлення, реагування та відновлення від інцидентів безпеки. Створення плану дій для випадків втрати даних, несанкціонованого доступу або інших подібних ситуацій.

- проводити регулярні аудити та перевірки системи безпеки зовнішніми спеціалізованими фахівцями. Це допоможе виявити потенційні слабкі місця та внести відповідні покращення.

Діагностика рівня економічної та фінансової безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ проводиться за двома видами оперативного та статистичного аналізу. Проведемо оцінку економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Інтелектуальна	4	3	0,75
Кадрова	4	1,5	0,38
Техніко-технологічна	4	2	0,50
Політико-правова	3	2	0,67
Екологічна	2	1,5	0,75
Інформаційна	3	2,5	0,83
Силова	3	2	0,67
Фінансова	5	4	0,80

Проведені відповідні порівняння фактичних і максимальних рівнів окремих показників економічної безпеки досліджуваного підприємства, ми розрахували відносну оцінку її складових в 2022 році.

Схематично відобразимо результати оцінки економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ на рисунку 2.7.

Рис. 2.7. Оцінка рівнів фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році

Провівши аналіз рівні економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ встановлено, що показник кадрової безпеки має низьке значення 0,38, це говорить про зниження економічної безпеки господарства в 2022 році.

Можемо також зробити висновки щодо достатнього рівня інформаційної – 0,83, фінансової – 0,8, інтелектуальної – 0,75 та екологічної (0,75) безпеки підприємства в звітному періоді. Отже, фінансово-економічна безпека підприємств оцінюється як задовільна.

Таким чином, можемо зробити загальні висновки щодо організації та оцінки діяльності служби економічної безпеки та стану її складових ДДС ІОБ НААНУ. Підприємству необхідно вживати певний перелік заходів стосовно адаптації до ринкового середовища, включаючи надані рекомендації.

2.3. Оцінка ефективності використання та структури капіталу ДДС ІОБ НААНУ

Проаналізована структура та ефективність використання капіталу ДДС ІОБ НААНУ за період з 2018 до 2022 рр. як видно за показниками

наведеними таблиці 2.6, показала, що в 2022 році обсяг позикового капіталу що використаний в цьому періоді збільшився на 92886 грн., від загального обсягу сукупного капіталу, але необхідно зазначити, що ця частина забезпечувала підвищення рентабельності власного капіталу згідно з показником фінансового левериджу.

При аналізі динаміки складу та структури джерел формування капіталу ДДС ІОБ НААНУ за 2018 - 2022 роки необхідно зазначити, що власний капітал займає більшу питому вагу, ніж позиковий – 29,03%. Так, частка власного капіталу в 2022 році склала 70,97%, що більше на 52,3 в.п. ніж в 2018 році.

В той же час в господарстві відбулося зростання не тільки частки власного капіталу, але й його розміру на 6514760 грн., що призвело до зниження частки позикового капіталу на 52,3 відсоткових пункти за досліджуваний період.

На зниження частки структури позикового капіталу вплинуло зменшення розміру кредиторської заборгованості, що може негативно відобразитися на фінансовому стані підприємства, і як наслідок призведе до зменшення можливостей по фінансуванню оборотних активів за рахунок позикових джерел довгострокового терміну.

Найвищим був рівень рентабельності позикового капіталу в 2018 році – 1,1%, але в 2022 році вона має тенденцію до зниження на 0,9 відсоткових пункти. Спостерігався спад рівня рентабельності позикового капіталу в 2019-202 роках, за рахунок збиткової діяльності господарства.

Рівень рентабельності власного капіталу став меншим на 4,7 відсоткові пункти, що відбувалось за рахунок незначного чистого прибутку господарства, що знайшло своє відображення на показнику рентабельності сукупного капіталу та валової рентабельності активів. Крім цього використання позичкового капіталу протягом досліджуваного періоду (2018-2022 рр.) для підприємства було не вигідне і знижувало рентабельність власного капіталу.

Таблиця 2.6

Аналіз структури та ефективності використання капіталу ДДС ІОБ
НААНУ за 2018-2022 роки

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	Зміни 2022р. до 2018р.,+,-
Вартість власного капіталу	653922	6066702	6026709	6466831	7168682	6514760
Частка власного капіталу	18,72	71,70	71,57	68,80	70,97	52,3
Позиковий капітал	2839641	2394116	2394116	2932527	2932527	92886,0
Частка позикового капіталу	81,28	28,30	28,43	31,20	29,03	-52,3
Вартість сукупного капіталу	3493563	8460818	8420825	9399358	10101209	6607646,0
Чистий прибуток на 1 власного капіталу, тис. грн	0,0479	-0,0027	-0,0241	0,0014	0,0008	-0,0470
Рентабельність власного капіталу,%	4,79	-0,27	-2,41	0,14	0,08	-4,70
Рентабельність позикового капіталу,%	1,10	-0,69	-6,06	0,31	0,20	-0,90
Рентабельність сукупного капіталу,%	0,90	-0,20	-1,72	0,10	0,06	-0,84
Фінансовий леверидж	4,3425	0,3946	0,3973	0,4535	0,4091	-3,9334

В інші роки залучення позикового капіталу дозволяло отримати чистий прибуток підприємства на одиницю власного капіталу у 2018 р.- 0,0479 грн., 2022 р.- 0,0008 грн. Особлива увага в нашій роботі була приділена визначенню ефективної структури капіталу, а також ефективності використання капіталу, яку можна охарактеризувати за допомогою фінансового левериджу - він знизився на 3,9334 абс.од., це свідчить про зниження співвідношення позикового та сукупного капіталу господарства за досліджений період. Отже, частка короткострокових зобов'язань та

довгострокової заборгованості в господарстві стала меншою, а це говорить про послаблення фінансового важелю протягом 2018-2022 років.

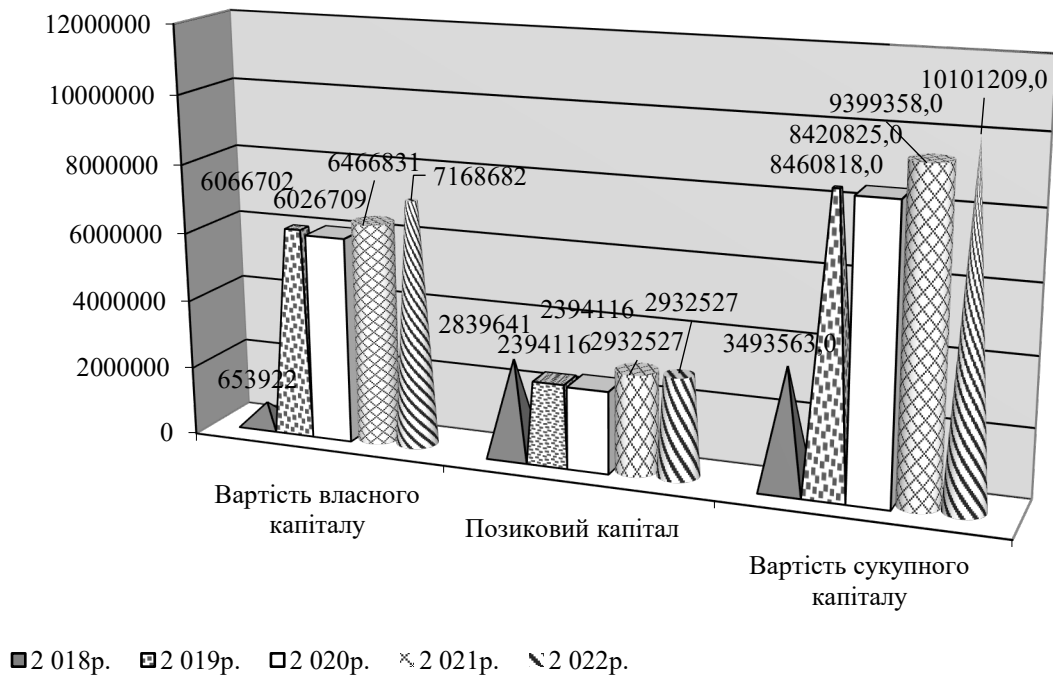

Рис.2.8. Оцінка динаміки вартості сукупного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Відповідно до рисунку 2.8 вартість сукупного капіталу в 2022 році зросла на 6607646 грн., або майже в 3 рази, що пов'язано в основному зі збільшенням власного капіталу. Якщо дослідити динаміку зростання рентабельності власного капіталу протягом 2018-2022 р., то можна відмітити, що вона в 2018 році була найвищою – 4,79%, причому структура капіталу у цьому році характеризувалася найвищою часткою позикового капіталу - 81% за період, що аналізувався. Таким чином, в звітному році співвідношення власного і позикового капіталу становить 71:29, що наочно видно на рисунку 2.7. Але метою нашого дослідження з'ясувати: чи використовувало підприємство в дослідженому періоді оптимальний обсяг позикового капіталу. Найбільш ефективною структури капіталу підприємство набувало б при оптимальному співвідношенні власного та позичкового капіталу на нашу думку така пропорція повинна складати 90 : 10. Така

структура в 2023 році, забезпечила б рентабельність власного капіталу біля 30%. Подальше збільшення долі позичкового капіталу призвело до зменшення рентабельності власного капіталу. Таким чином, на підставі проведених нами розрахунків був зроблений висновок про те, що для ДДС ІОБ НААНУ більш ефективним є залучення позичкових коштів в більших обсягах ніж існує в звітному періоді, а також господарстві необхідно підвищити рівень рентабельності активів.

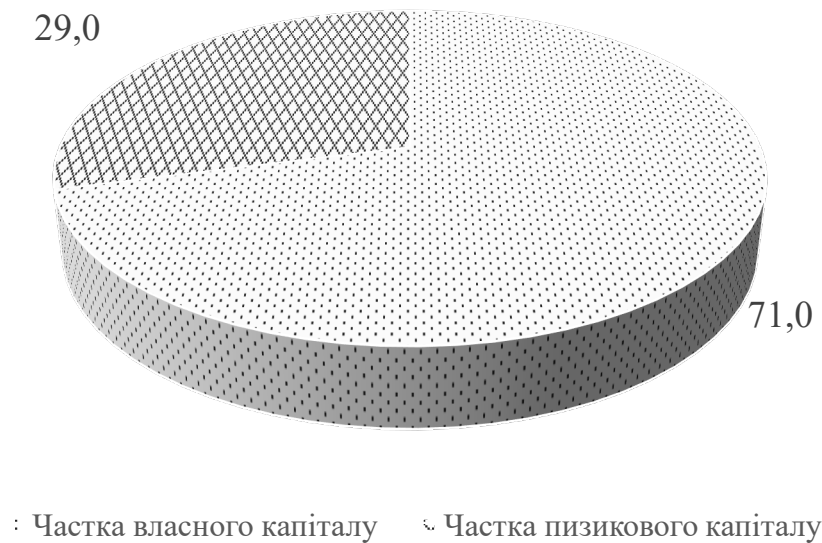

Рис. 2.9. Структура вартості сукупного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Відповідно до отриманих розрахунків бачимо, що вартість сукупного капіталу зросла на 189,1 %, а позикового – на 3,3%, в порівнянні з 2018 роком.

Проведемо аналіз формування структури основного капіталу ДДС ІОБ НААНУ за допомогою даних додатку А. В структурі основного капіталу найбільшу питому вагу займає первісна вартість основних засобів, частка якої зменшилась на 14,10 відсоткових пункти в порівнянні з 2018 роком. Залишкова вартість основних засобів в 2022 році зросла на 25,76%, частка якої також збільшилась на 54,83 відсоткових пунктів. Амортизаційні відрахування в господарстві мають питому вагу 7,34%, яка зменшилась за

відповідний період на 40,73 відсоткових пунктів, тоді як питома вага залишкової вартості в структурі основного капіталу склала 98,92 %..

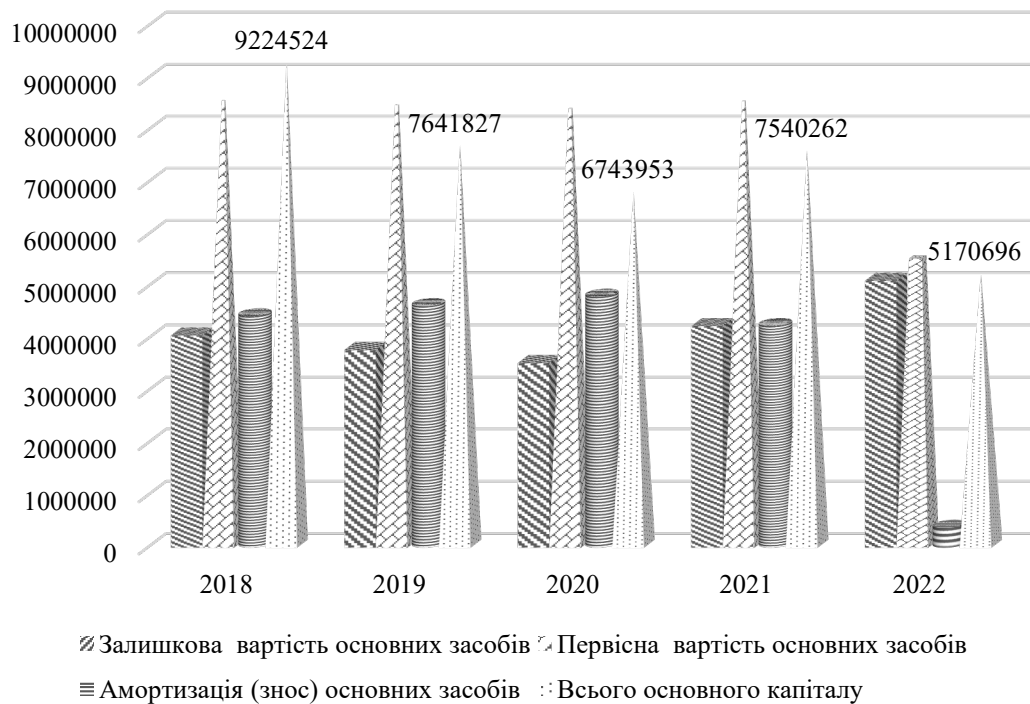

Рис. 2.10. Динаміка і структура основного капіталу в ДДС ІОБ НААНУ в році 2018-2022рр.

Згідно за графічним відображенням динаміки та структури основного капіталу ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022 рр. можна стверджувати, що відбувалось зниження первісної вартості основних засобів на 35,37 % порівнянні з 20148 роком, внаслідок чого зменшилась загальна вартість основного капіталу на 43,95%.

Подальшим кроком фінансового аналізу в системі фінансово-економічної безпеки підприємства є оцінка ефективності використання оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки, розрахунки якої наведені в додатку Б. Проведемо аналіз формування структури та ефективності використанні оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в додатку Б, згідно якого отримано зменшення коефіцієнту оборотності обігових коштів на 23,887 абс.од., внаслідок чого відбулось зростання періоду оборотності обігових коштів на 36 днів протягом аналізованих років. Також

відповідна тенденція спостерігається за коефіцієнтом оборотності запасів, який став менше на 12,5 абс.од., а період оборотності запасів підвищився в 2022 році до 150 днів, що більше на 126 дні в порівнянні з 2018 роком. Аналогічно знизилася і значення коефіцієнту погашення дебіторської заборгованості в дослідженому господарстві на 21,52 абс.од., що спричинило збільшення періоду її обертання на 17 днів, тобто уповільнилось повернення грошових коштів на підприємство від дебіторів. Протягом 2018-2022 років також підвищився період операційного циклу на 143 дні, та відбувалось зниження коефіцієнту оборотності власного капіталу на -9,104 абс.одиниць.

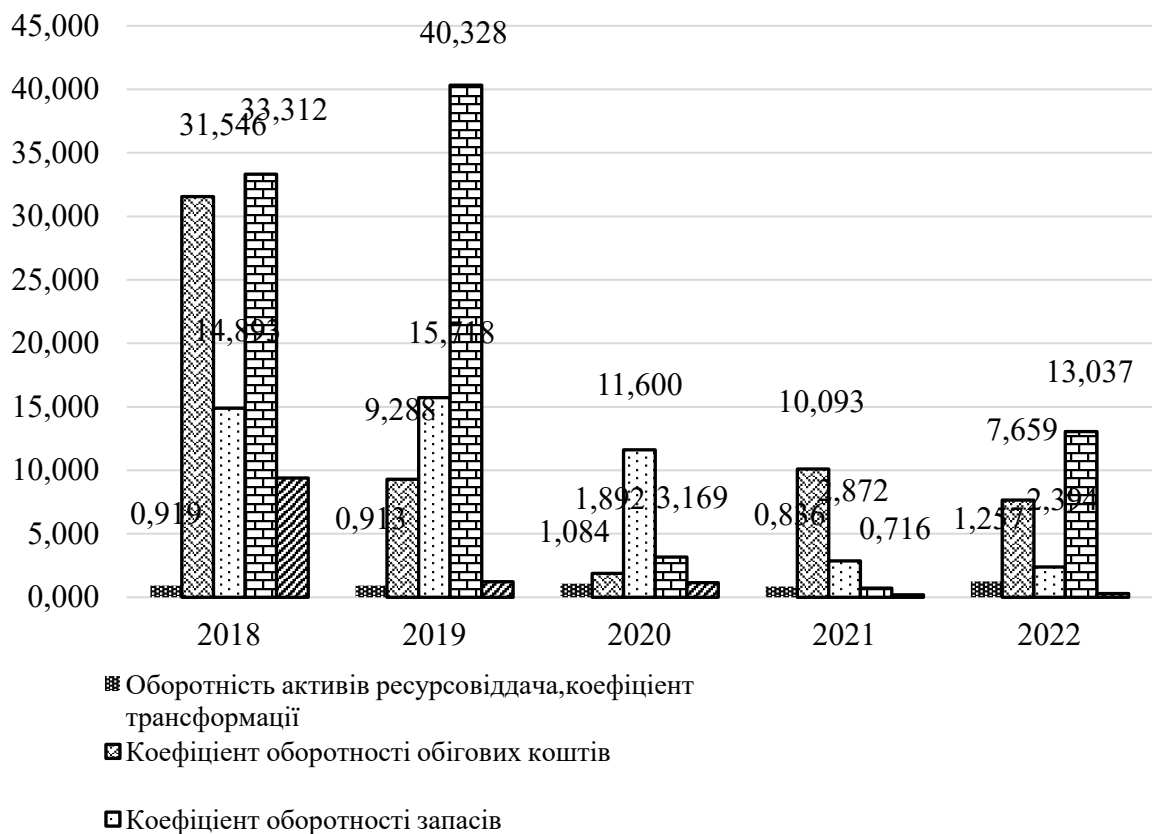

Рис. 2.11. Аналіз оборотності оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Відображений на рисунку 2.11. аналіз ефективності використання оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. свідчить про зростання коефіцієнту трансформації в досліджених роках на 0,339 абс.од., що позитивно характеризує оборотність активів в підприємства.

2.4. Аналітична оцінка фінансової та економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

Проведення аналітичної оцінки фінансово-економічної безпеки господарства необхідно проводити за системою фінансово-економічних показників, що характеризують рівень його рентабельності, забезпеченості власними активами, майном, ліквідністю, платоспроможністю, а також фінансовою стійкістю. Як показує оцінка рівня динаміки фінансово-економічної безпеки за показниками майнового стану проведена в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки, відображена на рисунку 2.10, в господарстві відбулось зменшення частки оборотних виробничих фондів на 1,799 абс.од.

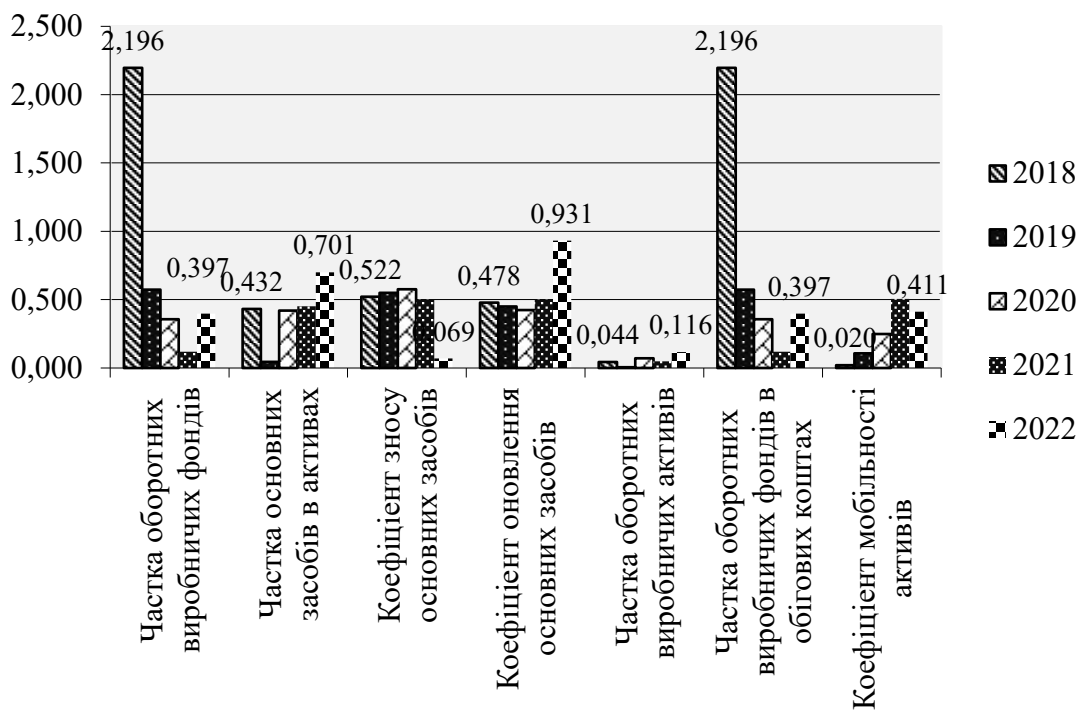

Рис. 2.12. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки за показниками майнового стану ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Відповідно до значень показників, наведених на рисунку 2.12 в господарстві спостерігається зростання частки основних засобів в його активах на 0,269 абс.одиниць впродовж 2018-2022 років, при цьому простежується зменшення коефіцієнту зношення основних засобів на 0,453

абс.од. Зростання частки оборотних виробничих активів підприємства на 0,072 абс.од. свідчить про збільшення виробничих матеріалів, запасів та сировини у складі оборотного капіталу. В звітному році знизилась також частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах на 1,799 абс.од. та підвищився коефіцієнт мобільності активів на 0,391 в порівнянні з 2018 роком, що видно з таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки за показниками майнового стану ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. до 2018 р., +/-
Частка оборотних виробничих фондів в активах	2,196	0,573	0,357	0,119	0,397	-1,799
Частка основних засобів в активах	0,432	0,045	0,420	0,452	0,701	0,269
Коефіцієнт зношення основних засобів	0,522	0,550	0,576	0,500	0,069	-0,453
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,478	0,450	0,424	0,500	0,931	0,453
Частка оборотних виробничих активів	0,044	0,006	0,071	0,048	0,116	0,072
Частка оборотних виробничих фондів в обігових активах	2,196	0,573	0,357	0,119	0,397	-1,799
Коефіцієнт мобільності активів	0,020	0,107	0,249	0,505	0,411	0,391

Оцінюючи фінансово-економічну безпеку за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр, наведену в таблиці 2.8, видно негативну динаміку за майже всіма показниками. Це пов'язано з тим, що зменшився рівень рентабельності капіталу (активів) за чистим прибутком на 0,10 % або

0,001 відсоткових пункт. Період окупності капіталу зріс на 915 днів, а період окупності власного капіталу – на 1174 дні.

Таблиця 2.8

Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем рентабельності ДДС
ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолют. зміни 2022р.до 2018р., +/-
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,0047	-0,0020	-0,0227	0,0058	0,0037	-0,0010
Рентабельність виробничих фондів	0,0070	-0,0039	-0,0351	0,0019	0,0010	-0,0060
Рентабельність реалізованої продукції від операційної діяльності	0,0051	-0,0022	-0,0209	0,0115	-0,0049	-0,0100
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	0,0051	-0,0022	-0,0209	0,0069	0,0030	-0,0021
Коефіцієнт реінвестування	2,11	217,39	25,29	4,40	8,05	5,94
Період окупності капіталу	301	-5115	-58	1044	1216	915
Період окупності власного капіталу	21	-367	-42	719	1195	1174

Зміна коефіцієнту реінвестування в ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022рр. показала його зростання на 5,94 абсолютні одиниці. Графічне відображення оцінки фінансово-економічної безпеки за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. представлено на рисунку 2.13.

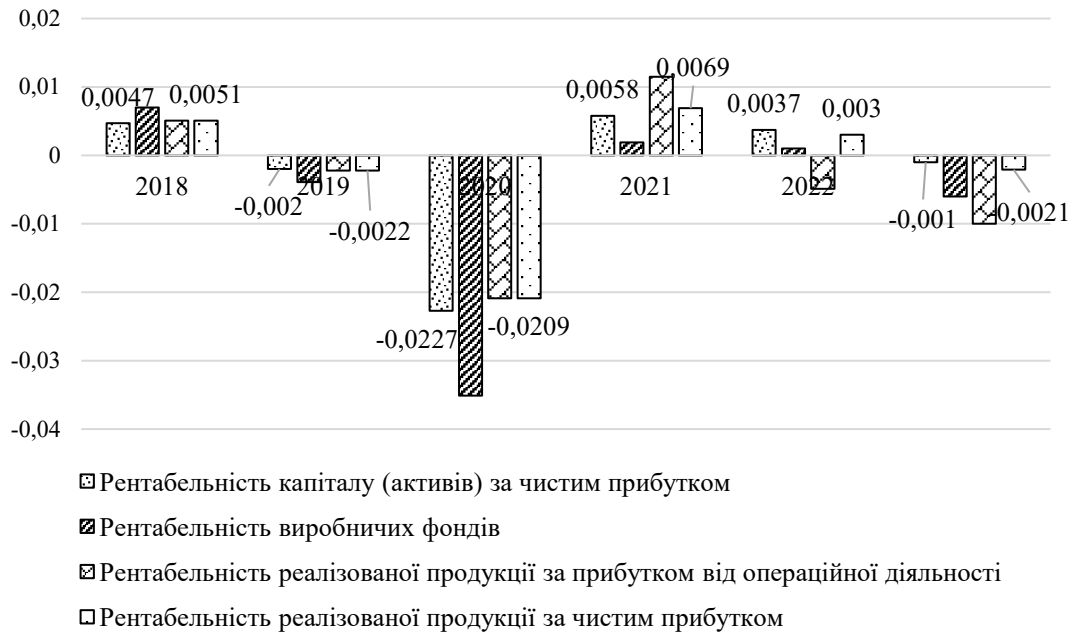

Рис. 2.13. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

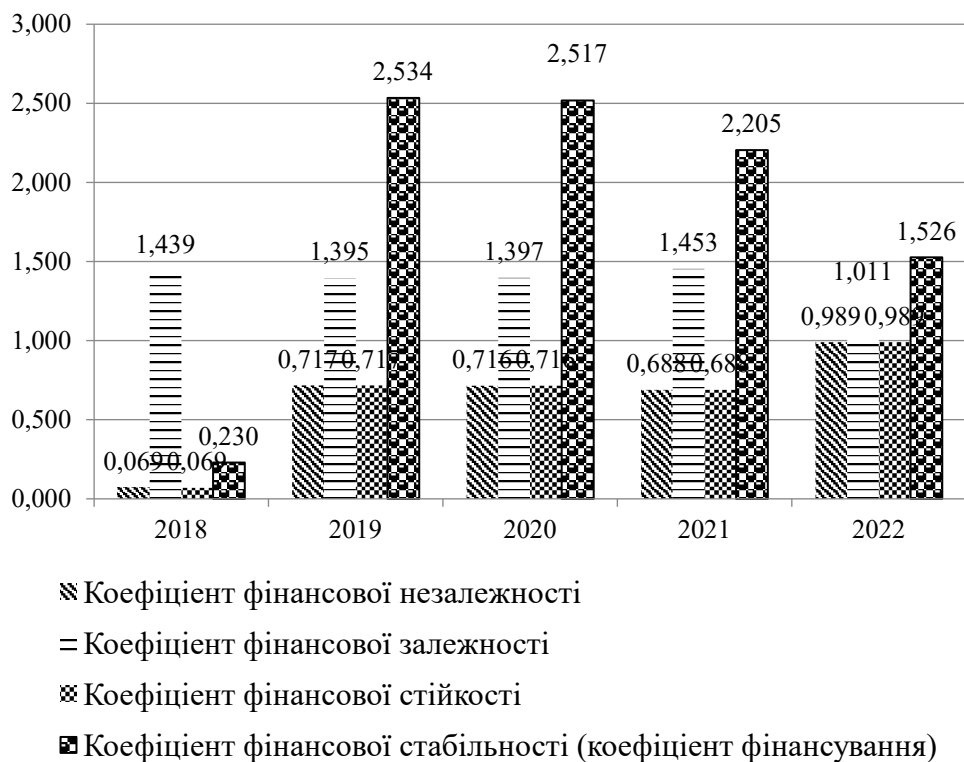

Рис. 2.14. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Відображений на рисунку 2.14 і в таблиці 2.9 стан та оцінка фінансово-

економічної безпеки за рівнем фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ за період 2018-2022рр. свідчить про суттєве перебільшення коефіцієнту фінансової залежності господарства до 0,989 абс.одиниць, темпи приросту коефіцієнту концентрації позикового капіталу склали 134,14 та коефіцієнту фінансової стабільності - 6,6 разів. Протилежна ситуація з коефіцієнтом маневреності власного капіталу, який знизився на 98% і коефіцієнтом фінансової залежності, що зменшився на 99% в порівнянні із 2018 р. , що говорить про зростання долі позикових коштів у фінансуванні діяльності господарства.

Таблиця 2.9

Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки за коефіцієнтами фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту 2022р. у% до 2018р.
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,069	0,717	0,716	0,688	0,989	1423,93
Коефіцієнт фінансової залежності	0,931	0,283	0,284	0,312	0,011	1,15
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-13,106	-0,260	-0,119	-0,166	0,279	-2,13
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,302	0,283	0,284	0,312	0,405	134,14
Коефіцієнт фінансової стабільності (Коефіцієнт фінансування)	0,230	2,534	2,517	2,205	1,526	662,66
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,069	0,717	0,716	0,688	0,989	1423,93

Оцінка платоспроможного рівня фінансово-економічної безпеки ДДС

ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки, яка представлена в таблиці 2.10 і на рисунку 2.15, показала позитивну динаміку досліджених показників.

Таблиця 2.10

Оцінка платоспроможного рівня фінансово-економічної безпеки ДДС

ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту 2022р. у% до 2018р.
Коефіцієнт поточної ліквідності (Коефіцієнт покриття)	0,066	0,342	0,700	1,300	0,725	1097,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,079	0,146	0,451	1,145	0,437	553,04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,035	0,304	0,243	0,011	0,0005	1,41
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,223	1,326	1,587	0,089	0,716	58,54

Як свідчать показники таблиці 2.9, в господарстві підвищився рівень ліквідних коштів та внаслідок чого зросли показники платоспроможності впродовж 2018-2022 років. Так, підвищення коефіцієнту швидкої та поточної ліквідності відповідно до 0,725 та 0,437 в 2022 році свідчить про зростання ліквідних середньострокових та активів з довгостроковим терміном реалізації в ДДС ІОБ НААНУ які вирости за досліджуваний період (2018-2022 рр.).

Однак разом з тим протягом дослідженого періоду відбувалось зменшення абсолютної ліквідності до 0,0005, значення якого не відповідає нормативним межам (0,2-0,5), що вказує на зменшення частки ліквідних активів з короткостроковим (до 1 місяця) терміном перетворення в грошові кошти.

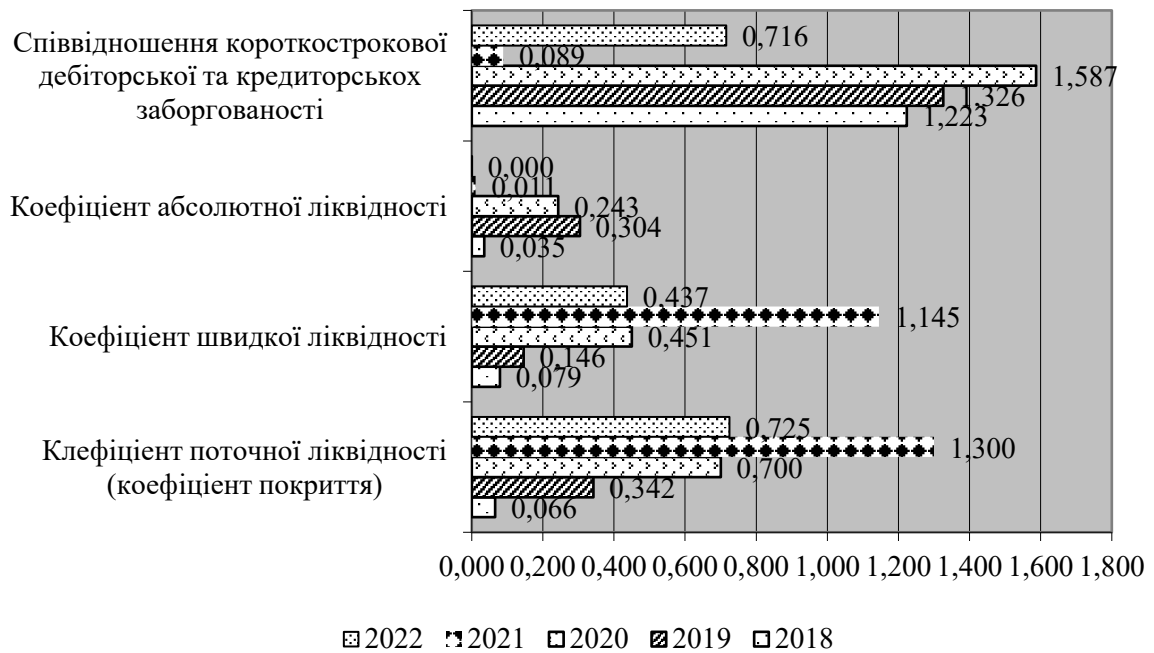

Рис. 2.15. Динаміка платоспроможного рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

У відповідності до динаміки платоспроможного рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ (рис. 2.15) отримано, що співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості господарства в 2022 році має тенденцію до зниження на 41,46 % в порівнянні з 2018 роком.

Висновки до другого розділу

1. Основним видом діяльності ДДС ІОБ НААНУ являється вирощування продукції в рослинництві за кодами КВЕД 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів, бульбоплодів», 52.10 «Складське господарство», 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві», а також 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук». Якщо порівняти площу земельних угідь за 2018-2022 роки, отримаємо, що вона скоротилась на 4,94 % га і на 21 стала меншою, за

рахунок цього відбулось відповідне зменшення сільськогосподарських угідь на 4 га, а ріллі – на 3 га. Також встановлено, що в 2022 році в господарстві загальна величина земельної площі складала 404 га, з яких 350 га належить площі сільськогосподарських угідь та 334 га – площі ріллі. Якщо порівняти середньорічну вартість основних фондів ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році ми спостерігаємо темпи приросту 112.6%%, що свідчить про її зростання в порівнянні з 2018 роком, аналогічна ситуація із середньорічною вартістю оборотного капіталу (фондів), яка зросла на 48,47%. Внаслідок цих змін збільшилась і величина фондозабезпеченості в розрахунку на 100га сільськогосподарських угідь на 13,89 %. Зміна вартості оборотних фондів в розрахунку на 100 сільгоспугідь свідчить про темпи зростання 150,15%. Сума фондоозброєності показала збільшення, тобто основних засобів припадає на 1 середньорічного робітника свідчить темпи приросту їх вартості на 112,6%, також зросли обсяги та вартість виробленої продукції на 3944 тис.грн., що призвело до зменшення фондоємності господарства до 72,1 тис.грн. в 2022 році. Отримані значення в процесі проведеного аналізу основних коефіцієнтів господарства показали зменшення прямих витрат праці, що припадають на 1 га сільгоспугідь на 1,01 тис.грн., а основних засобів приходиться на 1 га сільгоспугідь більше на 1,63 тис.грн. В господарстві вироблено більше сільгосптоварів, внаслідок чого зросла вартість товарної продукції. Однак, разом з позитивними змінами протягом досліджених років відбулось несуттєве зменшення рівня рентабельності на 0,1 відсотковий пункт. Аналіз динаміки показників ефективності використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ свідчить що валової продукції припадає на одного працівника більше на 136 тис.грн. Протягом 2018-2022 років в господарстві залишається незмінною кількість працівників – 29 чол. і спостерігається зростання рівня продуктивності праці на одного робітника на 27,8 %, а на одиницю понесених витрат в 2,5 рази. В ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році вироблено більше валової продукції в 2,54 рази, в тому числі в рослинництві в 2,88 рази, але менше на 44,3% надано сільгоспослуг.

2. Оцінюючі економічні тенденції та стан діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ, слід охарактеризувати службу економічної безпеки, яка відповідає за забезпечення економічної безпеки підприємства. Структура діяльності служби економічної безпеки може включати наступні складові: служба аналізу ризиків; відділ фінансово-економічного планування та впровадження заходів; обліково-фінансової безпеки, служба моніторингу та контролю; внутрішні розслідування і внутрішній аудит; взаємодія з владними органами.

Безпека обліково-фінансової діяльності підприємства є надзвичайно важливою, оскільки стосується збереження та захисту фінансових ресурсів, а також недопущення шахрайства, викрадення або витоку конфіденційної інформації. Економічна безпека діяльності господарства ДДС ІОБ НААНУ пов'язана з певними заходами, спрямованими на такі напрямки: встановлення ефективної системи внутрішнього контролю; застосування декількох рівнів авторизації та контролю доступу до фінансової інформації; забезпечення належного навчання та підвищення кваліфікації для співробітників із питань безпеки; оновлення програмного забезпечення та апаратного забезпечення; встановлення механізмів резервного копіювання та відновлення даних, щоб уникнути їх втрати або пошкодження; здійснювати процедури виявлення, реагування та відновлення від інцидентів безпеки; проводити регулярні аудити та перевірки системи безпеки зовнішніми спеціалізованими фахівцями.

Провівши аналіз рівні економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ встановлено, що показник кадрової безпеки має низьке значення 0,38, це говорить про зниження економічної безпеки господарства в 2022 році. Можемо також зробити висновки щодо достатнього рівня інформаційної – 0,83, фінансової – 0,8, інтелектуальної – 0,75 та екологічної (0,75) безпеки підприємства в звітному періоді. Отже, фінансово-економічна безпека підприємств оцінюється як задовільна. Таким чином, можемо зробити загальні висновки щодо організації та оцінки діяльності служби економічної

безпеки та стану її складових ДДС ІОБ НААНУ. Підприємству необхідно вживати певний перелік заходів стосовно адаптації до ринкового середовища, включаючи надані рекомендації.

3. Проаналізовані показники структури капіталу господарства показали, в 2022 році обсяг позикового капіталу що використаний в цьому періоді збільшився на 92886 грн., від загального обсягу сукупного капіталу, але необхідно зазначити, що ця частина забезпечувала підвищення рентабельності (прибутковості) власного капіталу згідно з показником фінансового левериджу. При здійсненні аналізу необхідно зазначити, що власний капітал займає більшу питому вагу, ніж позиковий – 29,03%. Так, частка власного капіталу в 2022 році склала 70,97%, що більше на 52,3 в.п. ніж в 2018 році. В той же час в господарстві відбулося зростання не тільки частки власного капіталу, але й його розміру на 6514760 грн., що призвело до зниження частки позикового капіталу на 52,3 відсоткових пункти. На зниження частки позикового капіталу вплинуло зменшення розміру зобов'язань, що негативно відображається на фінансуванні за рахунок позикових джерел довгострокового терміну. Найвищим був рівень рентабельності позикового капіталу в 2018 році – 1,1%, але в 2022 році простежується зниження на 0,9 відсоткових пункти. Спостерігався спад рівня рентабельності позикового капіталу в 2019-202 роках, за рахунок збиткової діяльності господарства. Рівень рентабельності власного капіталу став меншим на 4,7 відсоткові пункти, що відбувалось за рахунок незначного чистого прибутку господарства, що знайшло своє відображення на показнику рентабельності сукупного капіталу та валової рентабельності активів. Крім цього використання позичкового капіталу для підприємства було не вигідне і знижувало рентабельність власного капіталу. Залучення позичкового капіталу дозволяло отримати чистий прибуток підприємства на одиницю власного капіталу у 2018 р.- 0,0479 грн., 2022 р.- 0,0008 грн.

Особлива увага в нашій роботі була приділена визначенню оптимальної структури капіталу, яку можна охарактеризувати за допомогою

фінансового левериджу - він знизився на 3,9334 абс.од., це свідчить про зниження співвідношення позикового та сукупного капіталу господарства за досліджений період. Отже, частка короткострокових зобов'язань та довгострокової заборгованості в господарстві стала меншою, а це говорить про послаблення фінансового важелю протягом 2018-2022 років. В 2022 році в господарстві величина сукупного капіталу зросла на 6607646 грн., або майже в 3 рази. Якщо дослідити динаміку зміни рентабельності власного капіталу, то можна відмітити, що вона в 2018 році була найвищою – 4,79%, причому структура капіталу у цьому році характеризувалася найвищою часткою позикового капіталу - 81% за період, що аналізувався. Таким чином, в звітному році співвідношення власного і позикового капіталу становить 71:29. Але метою нашого дослідження з'ясувати: чи використовувало підприємство в дослідженому періоді оптимальний обсяг позикового капіталу. Найефективнішу структуру капіталу підприємство набувало б при оптимальному співвідношенні власного та позичкового капіталу на нашу думку така пропорція повинна складати 90 : 10. Така структура в 2023 році, забезпечила б рентабельність власного капіталу біля 30%. Подальше збільшення долі позичкового капіталу призвело до зменшення рентабельності власного капіталу. Таким чином, на підставі проведених нами розрахунків був зроблений висновок про те, що для ДДС ІОБ НААНУ більш ефективним є залучення позичкових коштів в більших обсягах ніж існує в звітному періоді, а також господарстві необхідно підвищити рівень рентабельності активів. Відповідно до отриманих розрахунків бачимо, що вартість сукупного капіталу зросла на 189,1 %, а позикового – на 3,3%, в порівнянні з 2018 роком.

Проведемо аналіз формування структури основного капіталу ДДС ІОБ НААНУ, в структурі якого сума залишкової вартості в 2022 році зросла на 25,76%, частка якої також збільшилась на 54,83 відсоткових пунктів. Амортизаційні відрахування в господарстві мають питому вагу 7,34%, яка зменшилась за відповідний період на 40,73 відсоткових пунктів, тоді як

питома вага залишкової вартості в структурі основного капіталу склала 98,92 %. В ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022 рр. відбувалось зниження первісної вартості основних засобів на 35,37 % порівнянні з 20148 роком, внаслідок чого зменшилась загальна вартість основного капіталу на 43,95%.

Проведений аналіз формування структури та ефективності використанні оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ свідчить, що отримано зменшення коефіцієнту обіговості оборотних коштів на 23,887 абс.од., внаслідок чого відбулось зростання періоду обіговості на 36 днів протягом аналізованих років. Також відповідна тенденція спостерігається за коефіцієнтом оборотності запасів, який став менше на 12,5 абс.од., а період оборотності запасів підвищився в 2022 році до 150 днів, що більше на 126 дні в порівнянні з 2018 роком. Аналогічно знизилосся і значення коефіцієнту погашення дебіторської заборгованості в дослідженому господарстві на 21,52 абс.од., що спричинило збільшення періоду її обертання на 17 днів, тобто уповільнилось повернення грошових коштів на підприємство від дебіторів. В період з 2018 р. до 2022 р. також підвищився операційний цикл на 143 дні, та відбувалось зниження коефіцієнту оборотності власного капіталу на -9,104 абс.одиниць. Розрахунок фінансових коефіцієнтів свідчить про зростання коефіцієнту трансформації в досліджених роках на 0,339 абс.од., що позитивно характеризує оборотність активів в підприємства.

4. Як показує оцінка рівня динаміки фінансової та економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ за показниками майнового стану, проведена за 2018-2022 роки, в господарстві відбулось зменшення частки оборотних виробничих фондів на 1,799 абс.од. та спостерігається зростання частки основних засобів в його активах на 0,269 абс.одиниць впродовж 2018-2022 років, при цьому простежується зменшення коефіцієнту зношення основних засобів на 0,453 абс.од. Зростання частки оборотних виробничих активів підприємства на 0,072 абс.од. свідчить про збільшення виробничих матеріалів, запасів та сировини у складі оборотного капіталу. В звітному році знизилась також частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах на 1,799 абс.од. та

підвищився коефіцієнт мобільності активів на 0,391 в порівнянні з 2018 роком. Оцінюючи фінансово-економічну безпеку за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. видно негативну динаміку за майже всіма показниками. Таку ситуацію можемо пояснити тим, що зменшився рівень прибутковості капіталу (активів) на 0,10 % або 0,001 відсоткових пункт. Період окупності капіталу зріс на 915 днів, а період окупності власного капіталу – на 1174 дні. Зміна коефіцієнту реінвестування в ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022рр. показала його зростання на 5,94 абсолютні одиниці. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ за період 2018-2022рр. свідчить про суттєве перебільшення коефіцієнту фінансової залежності господарства до 0,989 абс.одиниць, темпи приросту коефіцієнту концентрації позикового капіталу склали 134,14 та коефіцієнту фінансової стабільності - 6,6 разів. Протилежна ситуація з коефіцієнтом маневреності власного капіталу, який знизився на 98% і коефіцієнтом фінансової залежності, що зменшився на 99% в порівнянні із 2018 р. , що говорить про зростання долі позикових коштів у фінансуванні діяльності господарства. Впродовж 2018-2022 років в господарстві підвищився рівень ліквідних коштів та внаслідок чого зросли показники платоспроможності. Так, підвищення коефіцієнту швидкої та поточної ліквідності відповідно до 0,725 та 0,437 в 2022 році свідчить про зростання ліквідних середньострокових та активів з довгостроковим терміном реалізації в ДДС ІОБ НААНУ. Однак разом з тим протягом дослідженого періоду відбувалось зменшення абсолютної ліквідності до 0,0005, значення якого не відповідає нормативним межам (0,2-0,5), що вказує на зменшення частки ліквідних активів з короткостроковим (до 1 місяця) терміном перетворення в грошові кошти.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємств

Стабілізація діяльності підприємств в умовах ринкових трансформаційних процесів займає першочергову роль, особливо в системі їх фінансово-економічної безпеки. Тому варто відокремити таку окрему складову фінансової стратегії підприємства удосконалення як управління його капіталом в системі фінансово-економічної безпеки (рис.3.1), яка може включати наступні напрямки.

1. Підвищення ефективності планування та прогнозування капіталовкладень. На цьому етапі підприємствам необхідно дотримуватись ретельного підходу для проведення аналізу власних капіталовкладень, розробити довгострокові плани (в тому числі і фінансові) та прогнози з метою забезпечення оптимального використання капіталу.

2. Підвищити ефективність використання та управління оборотним капіталом, тобто підприємство повинно зосереджувати увагу на заходах спрямованих на оптимізацію запасів, покращення кредитних умов, управлінню кредиторською та дебіторською заборгованостями, оптимізацію використання грошових коштів для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства.

3. Здійснити раціоналізацію та оптимізацію структури капіталу. Таким чином підприємство зможе проаналізувати структуру капіталу, зокрема співвідношення залученого та власного капіталу, і на цій основі визначити на якому рівні підприємство фінансується і за рахунок яких джерел: власних чи позикових. Оптимальне використання фінансових інструментів, таких як цінні папери, кредити, зможе допомогти покращити стійку фінансову позицію підприємства.

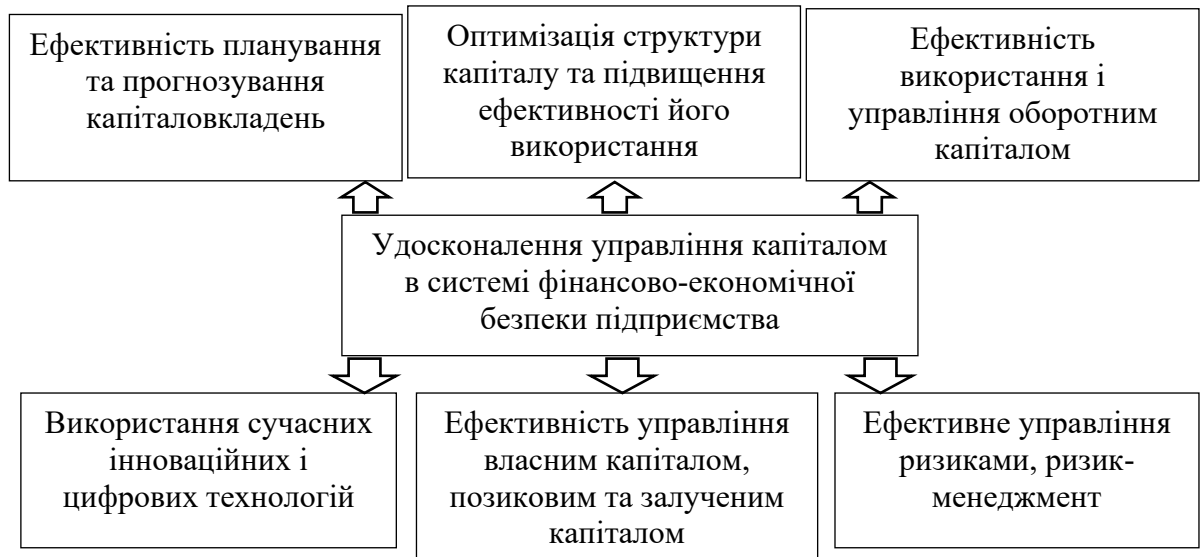

Рис.3.1. Удосконалення управління капіталом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

4. Ефективність управління ризиками. Підприємствам необхідно розробляти ефективну політику, спрямовану на виявлення (ідентифікацію), аналіз та управління фінансовими ризиками, такими як валютний ризик, процентний ризик, кредитний ризик та ризик ліквідності. Використання фінансових інструментів, в тому числі деривативів, може допомогти у запобіганні та зменшенні впливу таких ризиків на фінансово-економічну безпеку та фінансову стабільність підприємства.

5. Використання сучасних інноваційних і цифрових технологій, таких як блокчейн та автоматизація процесів може покращити ефективність управління капіталом та підвищити ефективність більш чітких фінансових рішень.

6. Ефективність управління власним капіталом спрямовується підприємствами на заходи щодо формування статутного капіталу, розподілу прибутку, дивідендної політики, а також створення резервного та додаткового капіталу.

7. Ефективність управління залученим та інвестиційним капіталом, вкладання підприємства активів у фінансові інвестиції, цінні папери тощо.

Зазначені напрями спрямовані на покращення управління капіталом та

забезпечення стійкості їх фінансово-економічної безпеки в майбутньому.

3.2. Розробка оптимізаційної моделі на підставі регресійного аналізу залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ

З метою дослідження впливу окремих чинників на зміну рівня рентабельності сукупного капіталу, який ми обрали як змінний цільовий показник (результуючий регресор) в господарстві ДДС ІОБ НААНУ, побудуємо економетричну модель за допомогою регресійного аналізу в табличному редакторі Excel. В якості впливових факторів на результуючий показник обрано найбільш залежні наступні незалежні змінні (регресанти) - рентабельність власного капіталу ($X1$), рентабельність позикового капіталу($X2$)-, фінансовий леверидж ($X3$), інформаційні дані в розрізі динаміки та тенденції за 2018-2022 роки представлено в таблиці 3.1.-

Таблиця 3.1

Вихідні дані для побудови багатofакторної регресійної моделі залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Зміни 2022р. до 2018р., +/-
Y-рентабельність капіталу (сукупного),%	0,9	-0,2	-1,72	0,1	0,06	-0,84
X1-рентабельність власного капіталу,%	4,79	-0,27	-2,41	0,14	0,08	-4,7
X2-рентабельність позикового капіталу,%	1,1	-0,69	-6,06	0,31	0,2	-0,9
X3-фінансовий леверидж	4,34	0,39	0,40	0,45	0,41	-3,93

Як свідчать дані таблиці 3.1 суттєвим впливом на зменшення рентабельності капіталу на 0,84 відсоткових пункти характеризується

зниження рентабельності власного капіталу на 4,7 відсоткових пункти, та також рентабельності позикового капіталу на 0,9 відсоткові пункти за рахунок чого відбулось зменшення фінансового левериджу на 3,93 відсоткові пункти.

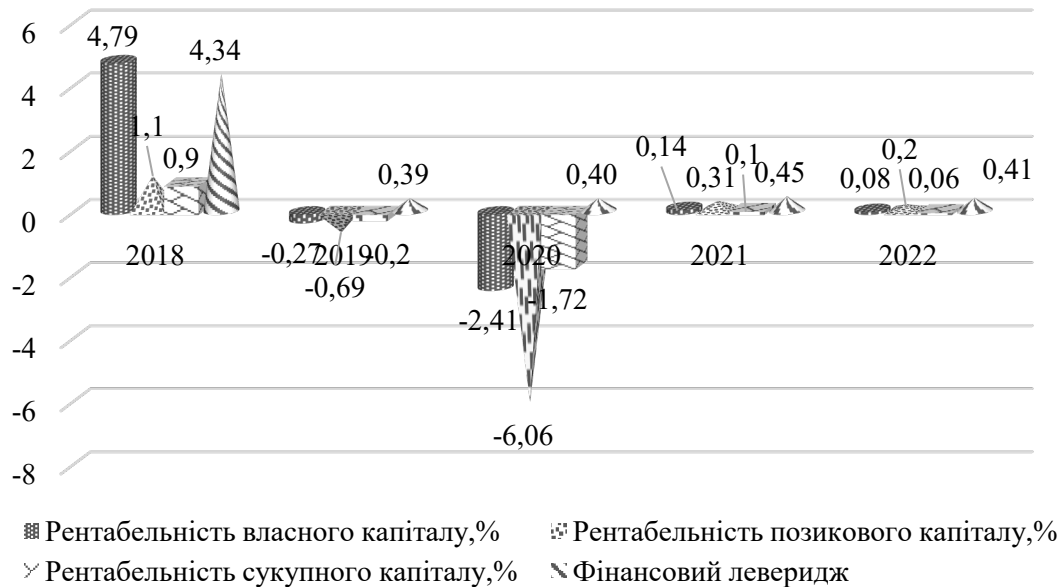

Рис.3.2. Оцінка динамічних змін показників ефективності використання капіталу в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр.

Для проведення регресійного аналізу використаємо допоміжну таблицю 3.2 при побудові багатофакторної регресійної моделі залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ

Таблиця 3.2

Допоміжна таблиця для побудови багатофакторної регресійної моделі залежності рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ

№ з/п	Рентабельність капіталу,% Y	Рентабельність власного капіталу,% $X1$	Рентабельність позикового капіталу,% $X2$	Фінансовий леверидж $X3$
1	4,79	1,1	0,9	4,34
2	-0,27	-0,69	-0,2	0,39
3	-2,41	-6,06	-1,72	0,40
4	-2,41	0,31	0,1	0,45
5	0,08	0,2	0,06	0,41

Відповідно результатів, отриманих внаслідок проведених розрахунків, наведених в додатку В, можемо стверджувати, що побудована економетрична оптимізаційна модель має вигляд наступного лінійного регресійного рівняння:

$$Y = -17,4424 + X_1 77,85624 - 273,314X_2 + 42,04149 X_3, \quad (3.1)$$

Побудована оптимізаційна модель залежності рентабельності капіталу господарства вказує на тісний взаємозв'язок досліджених параметрів, оскільки коефіцієнт детермінації має значення 0,968367, що говорить про високу вірогідність залежності використаних факторів, а коефіцієнт кореляції свідчить про залежність рентабельності капіталу від обраних параметрів на 93,77%. Розрахункове значення за критерієм Фішера має допустимі межі і відповідає нормативній величині 0,05. Сформована матриця парних порівнянь дозволила порівняти відносну важливість змінних чинників і відокремити з обраних факторів найбільш впливовий (табл.3.3), що доводить найбільший ступінь впливу здійснюється показником X3, частка впливу якого в оптимізаційній моделі складає 42,04149.

Таблиця 3.3

Матриця парних порівнянь

	Стовбчик 1	Стовбчик 2	Стовбчик 3	Стовбчик 4	Стовбчик 5
Стовбчик 1	1				
Стовбчик 2	-0,73475	1			
Стовбчик 3	0,500387	-0,41193	1		
Стовбчик 4	0,342139	-0,15637	-0,31552	1	
Стовбчик 5	-0,21577	-0,02723	-0,01554	-0,85667	1

На основні сформованої поліноміальної моделі рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ, розрахункові дані якої наведено в додатку Д, можемо стверджувати, що вона більш адекватно описує досліджені явища, оскільки її апроксимація наближена до одиниці (0,9989), що свідчить про високий і тісний взаємозв'язок досліджених параметрів (рис.3.3).

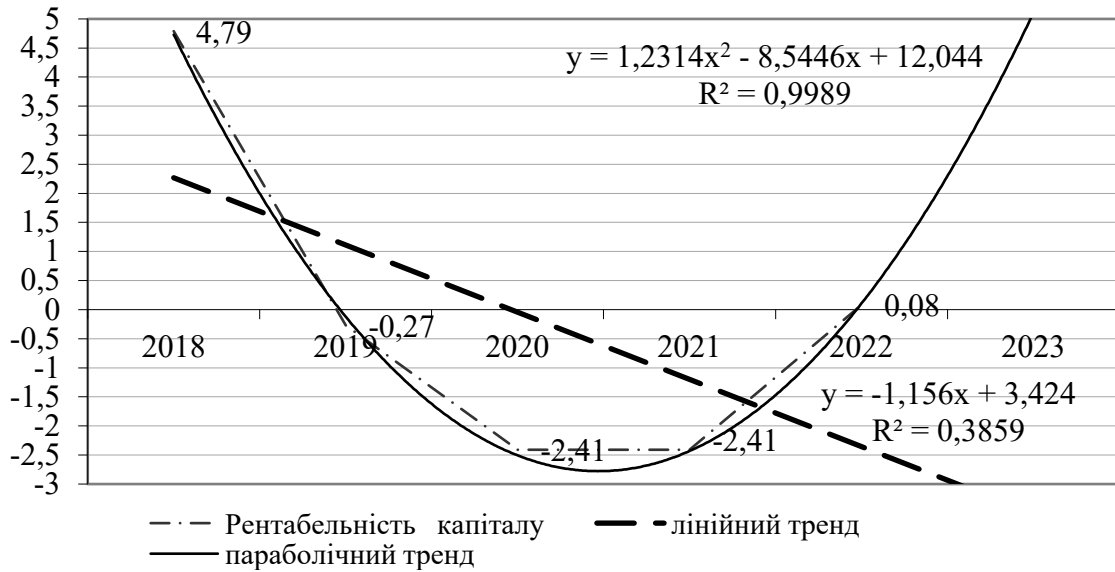

Рис. 3.3. Аналітичне вирівнювання рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2023 рр.

Отримані дані в результаті побудови лінійного тренду рентабельності капіталу вказують на апроксимацію на рівні 0,3859, що говорить про щільну але невисоку взаємозалежність досліджених змінних факторів, 38,59%, а решта а решта 61,41% пояснюється впливом інших змінних факторів.

Таблиця 3.4

Результати трендового аналізу рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ

Рік	Рентабельність капіталу	Трендові рівняння					
		$y = -1,156x + 3,424$			$y = 1,2314x^2 - 8,5446x + 12,044$		
		Прогноз на 2023р.	Зміни		Прогноз на 2023р.	Зміни	
			+/-	%		+/-	%
2018	4,79	-3,512	-8,302	-73,32	5,108	0,318	106,64
2019	-0,27	-3,512	-3,242	1300,74	5,108	5,378	-1891,85
2020	-2,41	-3,512	-1,102	145,73	5,108	7,518	-211,95
2021	-2,41	-3,512	-1,102	145,73	5,108	7,518	-211,95
2022	0,08	-3,512	-3,592	-4390	5,108	5,028	6385,0

В прогнозованому 2023 році планується зростання рентабельності

капіталу ДДС ІОБ НААНУ до максимально рівня за поліноміальним трендом 5,108%, що перебільшує значення 2022 року на 5,028 процентних пунктів, а якщо порівняти його з показником 2018 року, тоді темпи зростання складають 106,64%, що видно з таблиці 3.4. Прогнозне значення рентабельності капіталу за лінійним трендом має від'ємне значення, тому таку модель недоцільно використовувати.

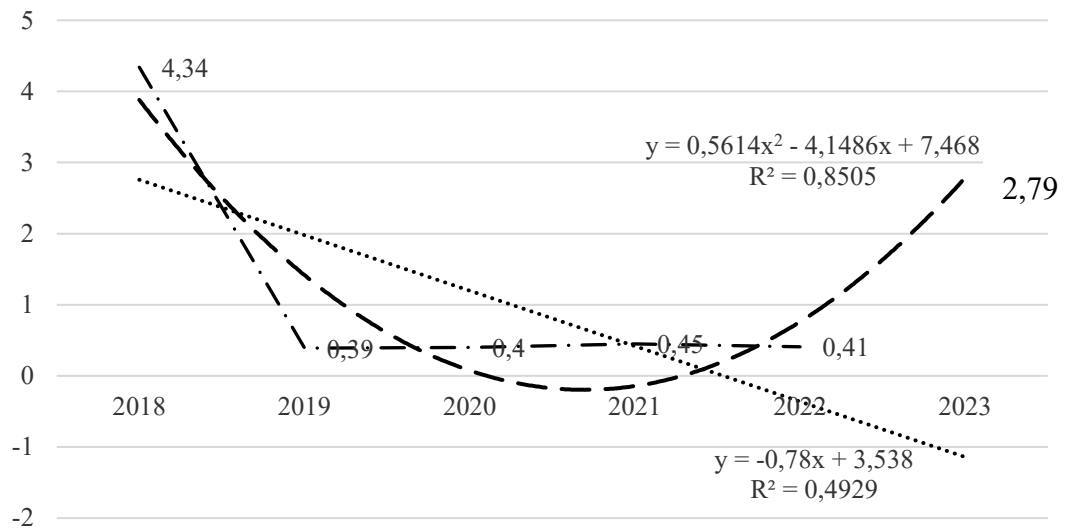

Рис. 3.4. Аналітичне вирівнювання трендового аналізу фінансового левериджу ДДЯ ІОБНААНУ та його прогноз на 2023р.

Отже, результати оцінки поліноміальної моделі фінансового левериджу, розрахункові дані якої наведено в додатку Е, описує краще задані параметри для дослідження обраного явища, який графічно відображено на рис.3.4. Отримане рівняння поліноміального тренду фінансового левериджу підприємства при розрахунках коефіцієнту детермінації $R^2 = 0,8505$, та коефіцієнту кореляції $R = 0,9222$ свідчить про високу залежність проаналізованих факторів, та говорить про адекватність побудованої моделі з прогнозним показником фінансового левериджу в 2023 році 2,79, що на 2,38 абс.од. більше ніж в 2022 році, це видно з рис.3.4 і табл.3.4. Але в результаті лінійного вирівнювання фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ було отримано низький коефіцієнт детермінації 0,4929 та кореляції, що демонструє низьку адекватність моделі та недостатню

апроксимацію проаналізованих факторів.

Таблиця 3.4

Порівняльний аналіз прогнозних моделей фінансового левєриджу ДДС
ІОБ НААНУ

Рік	Фінансовий левєридж	Рівняння трендів					
		$y = -0,78x + 3,538$			$y = 0,5614x^2 - 4,1486x + 7,468$		
		Прогноз на 2023р.	Зміни		Прогноз на 2023р.	Зміни	
			+/-	%		+/-	%
2018	4,34	-1,14	-5,48	-26,27	2,79	-1,55	64,29
2019	0,39	-1,14	-1,53	-292,31	2,79	2,4	715,38
2020	0,4	-1,14	-1,54	-285,00	2,79	2,39	697,50
2021	0,45	-1,14	-1,59	-253,33	2,79	2,34	620,00
2022	0,41	-1,14	-1,55	-278,05	2,79	2,38	680,49

Узагальнені результати трендового кореляційно-регресійного аналізу рентабельності капіталу та фінансового левєриджу ДДС ІОБ НААНУ представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Узагальнення результатів трендового кореляційно-регресійного аналізу рентабельності капіталу та фінансового левєриджу ДДС ІОБ НААНУ

Тренд	Рентабельність капіталу		Фінансовий левєридж	
	Рівняння	Коефіцієнт детермінації/ кореляції	Рівняння	Коефіцієнт детермінації/ кореляції
Лінійний тренд	$y = -1,156x + 3,424$	$R^2 = 0,3859$ $R = 0,6212$	$y = -0,78x + 3,538$	$R^2 = 0,4929$ $R = 0,7021$
Поліноміальний тренд	$y = 1,2314x^2 - 8,5446x + 12,044$	$R^2 = 0,9989$ $R = 0,9995$	$y = 0,5614x^2 - 4,1486x + 7,468$	$R^2 = 0,8505$ $R = 0,9222$
Прогноз на 2023 р.				
Лінійний тренд		-3,512		-1,14
Поліноміальний тренд		5,108		2,79

Таким чином, згідно з узагальненими результатами трендового кореляційно-регресійного аналізу рентабельності капіталу та фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ, можемо зробити висновки, що прогнозні показники мають позитивні значення лише за поліноміальним моделюванням відповідно на рівні 5,108 та 2,79, що відповідає вимогам цільової функції $f(X)=max$ і свідчить про позитивну тенденцію - зростання в майбутньому періоді.

Висновки до третього розділу

1. Стабілізація діяльності підприємств в умовах ринкових трансформаційних процесів займає першочергову роль, особливо в системі їх фінансово-економічної безпеки. Тому варто відокремити таку окрему складову фінансової стратегії підприємства удосконалення як управління його капіталом в системі фінансово-економічної безпеки (рис.3.1), яка може включати наступні напрямки: 1. Підвищення ефективності планування та прогнозування капіталовкладень. 2. Підвищити ефективність використання та управління оборотним капіталом. 3. Здійснити раціоналізацію та оптимізацію структури капіталу. 4. Ефективність управління ризиками. 5. Використання сучасних інноваційних і цифрових технологій. 6. Ефективність управління власним капіталом спрямовується підприємствами на заходи щодо формування статутного капіталу, розподілу прибутку, дивідендної політики, а також створення резервного та додаткового капіталу. 7. Ефективність управління залученим та інвестиційним капіталом. Зазначені напрями спрямовані на покращення управління капіталом та забезпечення стійкості їх фінансово-економічної безпеки в майбутньому.

2. Суттєвим впливом на зменшення рентабельності капіталу на 0,84 відсоткових пункти характеризується зниження рентабельності власного капіталу на 4,7 відсоткових пункти, та також рентабельності позикового капіталу на 0,9 відсоткові пункти за рахунок чого відбулось зменшення

фінансового левериджу на 3,93 відсоткові пункти.

Побудована оптимізаційна модель залежності рентабельності капіталу господарства вказує на тісний взаємозв'язок досліджених параметрів, оскільки коефіцієнт детермінації має значення 0,968367, що говорить про високу вірогідність залежності використаних факторів, а коефіцієнт кореляції свідчить про залежність рентабельності капіталу від обраних параметрів на 93,77%. Розрахункове значення за критерієм Фішера має допустимі межі і відповідає нормативній величині 0,05. Сформована матриця парних порівнянь дозволила порівняти відносну важливість змінних чинників і відокремити з обраних факторів найбільш впливовий, що доводить найбільший ступінь впливу здійснюється показником Х3, частка впливу якого в оптимізаційній моделі складає 42,04149. На основі сформованої поліноміальної моделі рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що вона більш адекватно описує досліджені явища, оскільки її апроксимація наближена до одиниці (0,9989), що свідчить про високий і тісний взаємозв'язок досліджених параметрів. Отримані дані в результаті побудови лінійного тренду рентабельності капіталу вказують на апроксимацію на рівні 0,3859, що говорить про щільну але невисоку взаємозалежність досліджених змінних факторів, 38,59%, а решта а решта 61,41% пояснюється впливом інших змінних факторів.

В прогностному 2023 році планується зростання рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ до максимально рівня за поліноміальним трендом 5,108%, що перебільшує значення 2022 року на 5,028 процентних пунктів, а якщо порівняти його з показником 2018 року, тоді темпи зростання складають 106,64%. Прогнозне значення рентабельності капіталу за лінійним трендом має від'ємне значення, тому таку модель недоцільно використовувати.

Отже, результати оцінки поліноміальної моделі фінансового левериджу, описує краще задані параметри для дослідження обраного явища. Отримане рівняння поліноміального тренду фінансового левериджу

підприємства при коефіцієнті детермінації $R^2 = 0,8505$, та коефіцієнті кореляції $R = 0,9222$ свідчить про високу залежність проаналізованих факторів, та говорить про адекватність побудованої моделі з прогнозним показником фінансового левериджу в 2023 році 2,79, що на 2,38 абс.од. більше ніж в 2022 році. Але в результаті лінійного вирівнювання фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ було отримано низький коефіцієнт детермінації 0,4929 та кореляції, що демонструє низьку адекватність моделі та недостатню апроксимацію проаналізованих факторів.

Таким чином, згідно з узагальненими результатами трендового кореляційно-регресійного аналізу рентабельності капіталу та фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ, можемо зробити висновки, що прогнозні показники мають позитивні значення лише за поліноміальним моделюванням відповідно на рівні 5,108 та 2,79, що відповідає вимогам цільової функції $f(X)=max$ і свідчить про позитивну тенденцію - зростання в майбутньому періоді.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Капітал на підприємстві є ключовою економічною категорією, що охоплює широкий спектр ресурсів, від фінансових активів до матеріальних та нематеріальних активів, необхідних для виробництва товарів або надання послуг. Його сутність полягає у здатності створювати вартість та прибуток через ефективне використання у виробничих процесах. Капітал може бути отриманий з різних джерел, таких як власний капітал, запозичений капітал чи природні ресурси. Управління капіталом на підприємстві вимагає стратегічного планування та розподілу ресурсів з метою максимізації прибутку та досягнення конкурентної переваги. Розуміння ролі капіталу дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої ресурси, розвивати нові продукти та послуги, залучати інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток. Таким чином, капітал є не лише ресурсом, але і стратегічним фактором успіху для будь-якого підприємства.

Управління капіталом необхідно розглядати як стратегічну задачу, оскільки ефективне розпорядження та збереження капіталу визначає фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Стратегічне планування капіталу вимагає глибокого аналізу ринкових умов, фінансових можливостей та потенційних ризиків. Ефективне управління ресурсами, такими як фінансові, людські та матеріальні, сприяє оптимізації витрат та максимізації прибутковості. Фінансовий аналіз та контроль є ключовими елементами управління капіталом, дозволяючи вчасно виявляти та усувати фінансові ризики. Диверсифікація інвестицій допомагає знизити загальний ризик портфеля та забезпечити стабільність фінансового стану. Стратегії збереження капіталу і моніторинг є не менш важливими складовими, допомагаючи уникнути кризових ситуацій та адаптуватися до змін у середовищі. У цілому, ефективна методологія управління капіталом забезпечує стійкість та безпеку фінансового стану підприємства, роблячи його більш конкурентоспроможним на ринку.

Ефективне управління капіталом у системі фінансово-економічної безпеки підприємств є ключовим елементом для забезпечення їхньої стійкості та конкурентоспроможності. Аналіз фінансового стану, планування капіталовкладень, оптимізація структури капіталу, фінансове планування і контроль, диверсифікація ризиків, ефективне управління оборотним капіталом, стратегічне управління ризиками, а також постійний моніторинг і оцінка результатів - усі ці кроки є важливими в процесі формування механізму управління капіталом. Їхнє правильне виконання дозволить підприємствам ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі, мінімізувати ризики та максимізувати використання доступних ресурсів для досягнення стратегічних цілей. Такий підхід сприятиме забезпеченню стабільного фінансового стану підприємства та його успішному розвитку в довгостроковій перспективі.

2. Основним видом діяльності ДДС ІОБ НААНУ являється вирощування продукції в рослинництві за кодами КВЕД 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів, бульбоплодів», 52.10 «Складське господарство», 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві», а також 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук». Якщо порівняти площу земельних угідь за 2018-2022 роки, отримаємо, що вона скоротилась на 4,94 % га і на 21 стала меншою, за рахунок цього відбулось відповідне зменшення сільськогосподарських угідь на 4 га, а ріллі – на 3 га. Також встановлено, що в 2022 році в господарстві загальна величина земельної площі складала 404 га, з яких 350 га належить площі сільськогосподарських угідь та 334 га – площі ріллі. Якщо порівняти середньорічну вартість основних фондів ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році ми спостерігаємо темпи приросту 112.6%%, що свідчить про її зростання в порівнянні з 2018 роком, аналогічна ситуація із середньорічною вартістю оборотного капіталу (фондів), яка зросла на 48,47%. Внаслідок цих змін збільшилась і величина фондозабезпеченості в розрахунку на 100га сільськогосподарських угідь на 13,89 %. Зміна вартості оборотних фондів в

розрахунку на 100 сільгоспугідь свідчить про темпи зростання 150,15%. Сума фондоозброєності показала збільшення, тобто основних засобів припадає на 1 середньорічного робітника свідчить темпи приросту їх вартості на 112,6%, також зросли обсяги та вартість виробленої продукції на 3944 тис.грн., що призвело до зменшення фондоємності господарства до 72,1 тис.грн. в 2022 році. Отримані значення в процесі проведеного аналізу основних коефіцієнтів господарства показали зменшення прямих витрат праці, що припадають на 1 га сільгоспугідь на 1,01 тис.грн., а основних засобів приходить на 1 га сільгоспугідь більше на 1,63 тис.грн. В господарстві вироблено більше сільгосптоварів, внаслідок чого зросла вартість товарної продукції, Однак, разом з позитивними змінами протягом досліджених років відбулось несуттєве зменшення рівня рентабельності на 0,1 відсотковий пункт. Аналіз динаміки показників ефективності використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ свідчить що валової продукції припадає на одного працівника більше на 136 тис.грн. Протягом 2018-2022 років в господарстві залишається незмінною кількість працівників – 29 чол. і спостерігається зростання рівня продуктивності праці на одного робітника на 27,8 %, а на одиницю понесених витрат в 2,5 рази. В ДДС ІОБ НААНУ в 2022 році вироблено більше валової продукції в 2,54 рази, в тому числі в рослинництві в 2,88 рази.

Оцінюючі економічні тенденції та стан діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ, слід охарактеризувати службу економічної безпеки, яка відповідає за забезпечення економічної безпеки підприємства. Структура діяльності служби економічної безпеки може включати наступні складові: служба аналізу ризиків; відділ фінансово-економічного планування та впровадження заходів; обліково-фінансової безпеки, служба моніторингу та контролю; внутрішні розслідування і внутрішній аудит; взаємодія з владними органами. Безпека обліково-фінансової діяльності підприємства є надзвичайно важливою, оскільки стосується збереження та захисту фінансових ресурсів, а також недопущення шахрайства, викрадення або

витоку конфіденційної інформації. Економічна безпека діяльності господарства ДДС ІОБ НААНУ пов'язана з певними заходами, спрямованими на такі напрямки: встановлення ефективної системи внутрішнього контролю; застосування декількох рівнів авторизації та контролю доступу до фінансової інформації; забезпечення належного навчання та підвищення кваліфікації для співробітників із питань безпеки; оновлення програмного забезпечення та апаратного забезпечення; встановлення механізмів резервного копіювання та відновлення даних, щоб уникнути їх втрати або пошкодження; здійснювати процедури виявлення, реагування та відновлення від інцидентів безпеки; проводити регулярні аудити та перевірки системи безпеки зовнішніми спеціалізованими фахівцями.

Провівши аналіз рівні економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ встановлено, що показник кадрової безпеки має низьке значення 0,38, це говорить про зниження економічної безпеки господарства в 2022 році. Можемо також зробити висновки щодо достатнього рівня інформаційної – 0,83, фінансової – 0,8, інтелектуальної – 0,75 та екологічної (0,75) безпеки підприємства в звітному періоді. Отже, фінансово-економічна безпека підприємств оцінюється як задовільна. Таким чином, можемо зробити загальні висновки щодо організації та оцінки діяльності служби економічної безпеки та стану її складових ДДС ІОБ НААНУ. Підприємству необхідно вживати певний перелік заходів стосовно адаптації до ринкового середовища, включаючи надані рекомендації.

Проаналізовані показники структури капіталу господарства показали, в 2022 році обсяг позикового капіталу, що використаний в цьому періоді збільшився на 92886 грн., від загального обсягу сукупного капіталу, але необхідно зазначити, що ця частина забезпечувала підвищення рентабельності (прибутковості) власного капіталу згідно з показником фінансового левериджу. При здійсненні аналізу необхідно зазначити, що власний капітал займає більшу питому вагу, ніж позиковий – 29,03%. Так,

частка власного капіталу в 2022 році склала 70,97%, що більше на 52,3 в.п. ніж в 2018 році. В той же час в господарстві відбулося зростання не тільки частки власного капіталу, але й його розміру на 6514760 грн., що призвело до зниження частки позикового капіталу на 52,3 відсоткових пункти. На зниження частки позикового капіталу вплинуло зменшення розміру зобов'язань, що негативно відображається на фінансуванні за рахунок позикових джерел довгострокового терміну. Найвищим був рівень рентабельності позикового капіталу в 2018 році – 1,1%, але в 2022 році простежується зниження на 0,9 відсоткових пункти. Спостерігався спад рівня рентабельності позикового капіталу в 2019-202 роках, за рахунок збиткової діяльності господарства. Рівень рентабельності власного капіталу став меншим на 4,7 відсоткові пункти, що відбувалось за рахунок незначного чистого прибутку господарства, що знайшло своє відображення на показнику рентабельності сукупного капіталу та валової рентабельності активів. Крім цього використання позичкового капіталу для підприємства було не вигідне і знижувало рентабельність власного капіталу. В інші роки залучення позичкового капіталу дозволяло отримати чистий прибуток підприємства на одиницю власного капіталу у 2018 р.- 0,0479 грн., 2022 р.- 0,0008 грн. Особлива увага в нашій роботі була приділена визначенню оптимальної структури капіталу, яку можна охарактеризувати за допомогою фінансового левериджу - він знизився на 3,9334 абс.од., це свідчить про зниження співвідношення позикового та сукупного капіталу господарства за досліджений період. Отже, частка короткострокових зобов'язань та довгострокової заборгованості в господарстві стала меншою, а це говорить про послаблення фінансового важелю протягом 2018-2022 років. В 2022 році в господарстві величина сукупного капіталу зросла на 6607646 грн., або майже в 3 рази. Якщо дослідити динаміку зміни рентабельності власного капіталу, то можна відмітити, що вона в 2018 році була найвищою – 4,79%, причому структура капіталу у цьому році характеризувалася найвищою часткою позикового капіталу - 81% за період, що аналізувався. Таким

чином, в звітному році співвідношення власного і позикового капіталу становить 71:29. Але метою нашого дослідження з'ясувати: чи використовувало підприємство в дослідженому періоді оптимальний обсяг позикового капіталу. Найефективнішу структуру капіталу підприємство набувало б при оптимальному співвідношенні власного та позичкового капіталу на нашу думку така пропорція повинна складати 90 : 10. Така структура в 2023 році, забезпечила б рентабельність власного капіталу біля 30%. Подальше збільшення долі позичкового капіталу призвело до зменшення рентабельності власного капіталу. Таким чином, на підставі проведених нами розрахунків був зроблений висновок про те, що для ДДС ІОБ НААНУ більш ефективним є залучення позичкових коштів в більших обсягах ніж існує в звітному періоді, а також господарстві необхідно підвищити рівень рентабельності активів. Відповідно до отриманих розрахунків бачимо, що вартість сукупного капіталу зросла на 189,1 %, а позикового – на 3,3%, в порівнянні з 2018 роком.

Проведемо аналіз формування структури основного капіталу ДДС ІОБ НААНУ, в структурі якого сума залишкової вартості в 2022 році зросла на 25,76%, частка якої також збільшилась на 54,83 відсоткових пунктів. Амортизаційні відрахування в господарстві мають питому вагу 7,34%, яка зменшилась за відповідний період на 40,73 відсоткових пунктів, тоді як питома вага залишкової вартості в структурі основного капіталу склала 98,92 %. В ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022 рр. відбувалось зниження первісної вартості основних засобів на 35,37 % порівнянні з 20148 роком, внаслідок чого зменшилась загальна вартість основного капіталу на 43,95%.

Проведений аналіз формування структури та ефективності використанні оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ свідчить, що отримано зменшення коефіцієнту обіговості оборотних коштів на 23,887 абс.од., внаслідок чого відбулось зростання періоду обіговості на 36 днів протягом аналізованих років. Також відповідна тенденція спостерігається за коефіцієнтом оборотності запасів, який став менше на 12,5 абс.од., а період

оборотності запасів підвищився в 2022 році до 150 днів, що більше на 126 дні в порівнянні з 2018 роком. Аналогічно знизилася і значення коефіцієнту погашення дебіторської заборгованості в дослідженому господарстві на 21,52 абс.од., що спричинило збільшення періоду її обертання на 17 днів, тобто уповільнилось повернення грошових коштів на підприємство від дебіторів. В період з 2018 р. до 2022 р. також підвищився операційний цикл на 143 дні, та відбувалось зниження коефіцієнту оборотності власного капіталу на -9,104 абс.одиниць. Розрахунок фінансових коефіцієнтів свідчить про зростання коефіцієнту трансформації в досліджених роках на 0,339 абс.од., що позитивно характеризує оборотність активів в підприємства. Як показує оцінка рівня динаміки за показниками майнового стану проведена в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки, в господарстві відбулось зменшення частки оборотних виробничих фондів на 1,799 абс.од. та спостерігається зростання частки основних засобів в його активах на 0,269 абс.одиниць впродовж 2018-2022 років, при цьому простежується зменшення коефіцієнту зношення основних засобів на 0,453 абс.од. Зростання частки оборотних виробничих активів підприємства на 0,072 абс.од. свідчить про збільшення виробничих матеріалів, запасів та сировини у складі оборотного капіталу. В звітному році знизилась також частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах на 1,799 абс.од. та підвищився коефіцієнт мобільності активів на 0,391 в порівнянні з 2018 роком.

Оцінюючи фінансово-економічну безпеку за рівнем рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. видно негативну динаміку за майже всіма показниками. Таку ситуацію можемо пояснити тим, що зменшився рівень прибутковості капіталу (активів) на 0,10 % або 0,001 відсоткових пункт. Період окупності капіталу зріс на 915 днів, а період окупності власного капіталу – на 1174 дні. Зміна коефіцієнту реінвестування в ДДС ІОБ НААНУ протягом 2018-2022рр. показала його зростання на 5,94 абсолютні одиниці. Оцінка фінансово-економічної безпеки за рівнем фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ за період 2018-2022рр. свідчить про суттєве перебільшення

коефіцієнту фінансової залежності господарства до 0,989 абс.одиниць, темпи приросту коефіцієнту концентрації позикового капіталу склали 134,14 та коефіцієнту фінансової стабільності - 6,6 разів. Протилежна ситуація з коефіцієнтом маневреності власного капіталу, який знизився на 98% і коефіцієнтом фінансової залежності, що зменшився на 99% в порівнянні із 2018 р. , що говорить про зростання долі позикових коштів у фінансуванні діяльності господарства. Впродовж 2018-2022 років в господарстві підвищився рівень ліквідних коштів та внаслідок чого зросли показники платоспроможності. Так, підвищення коефіцієнту швидкої та поточної ліквідності відповідно до 0,725 та 0,437 в 2022 році свідчить про зростання ліквідних середньострокових та активів з довгостроковим терміном реалізації в ДДС ІОБ НААНУ. Однак разом з тим протягом дослідженого періоду відбувалось зменшення абсолютної ліквідності до 0,0005, значення якого не відповідає нормативним межам (0,2-0,5), що вказує на зменшення частки ліквідних активів з короткостроковим (до 1 місяця) терміном перетворення в грошові кошти.

3. Стабілізація діяльності підприємств в умовах ринкових трансформаційних процесів займає першочергову роль, особливо в системі їх фінансово-економічної безпеки. Тому варто відокремити таку окрему складову фінансової стратегії підприємства удосконалення як управління його капіталом в системі фінансово-економічної безпеки, яка може включати наступні напрямки: 1. Підвищення ефективності планування та прогнозування капіталовкладень. 2. Підвищити ефективність використання та управління оборотним капіталом. 3. Здійснити раціоналізацію та оптимізацію структури капіталу. 4. Ефективність управління ризиками. 5. Використання сучасних інноваційних і цифрових технологій. 6. Ефективність управління власним капіталом спрямовується підприємствами на заходи щодо формування статутного капіталу, розподілу прибутку, дивідендної політики, а також створення резервного та додаткового капіталу. 7. Ефективність управління залученим та інвестиційним капіталом. Зазначені

напрями спрямовані на покращення управління капіталом та забезпечення стійкості їх фінансово-економічної безпеки в майбутньому.

2. Суттєвим впливом на зменшення рентабельності капіталу на 0,84 відсоткових пункти характеризується зниження рентабельності власного капіталу на 4,7 відсоткових пункти, та також рентабельності позикового капіталу на 0,9 відсоткові пункти за рахунок чого відбулось зменшення фінансового левериджу на 3,93 відсоткові пункти. Побудована оптимізаційна модель залежності рентабельності капіталу господарства вказує на тісний взаємозв'язок досліджених параметрів, оскільки коефіцієнт детермінації має значення 0,968367, що говорить про високу вірогідність залежності використаних факторів, а коефіцієнт кореляції свідчить про залежність рентабельності капіталу від обраних параметрів на 93,77%. Розрахункове значення за критерієм Фішера має допустимі межі і відповідає нормативній величині 0,05. Сформована матриця парних порівнянь дозволила порівняти відносну важливість змінних чинників і відокремити з обраних факторів найбільш впливовий, що доводить найбільший ступінь впливу здійснюється показником ХЗ, частка впливу якого в оптимізаційній моделі складає 42,04149. На основі сформованої поліноміальної моделі рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що вона більш адекватно описує досліджені явища, оскільки її апроксимація наближена до одиниці (0,9989), що свідчить про високий і тісний взаємозв'язок досліджених параметрів. Отримані дані в результаті побудови лінійного тренду рентабельності капіталу вказують на апроксимацію на рівні 0,3859, що говорить про щільну але невисоку взаємозалежність досліджених змінних факторів, 38,59%, а решта а решта 61,41% пояснюється впливом інших змінних факторів. В прогнозованому 2023 році планується зростання рентабельності капіталу ДДС ІОБ НААНУ до максимально рівня за поліноміальним трендом 5,108%, що перебільшує значення 2022 року на 5,028 процентних пунктів, а якщо порівняти його з показником 2018 року, тоді темпи зростання складають 106,64%. Прогнозне значення

рентабельності капіталу за лінійним трендом має від'ємне значення, тому таку модель недоцільно використовувати. Отже, результати оцінки поліноміальної моделі фінансового левериджу, описує краще задані параметри для дослідження обраного явища. Отримане рівняння поліноміального тренду фінансового левериджу підприємства свідчить про високу залежність проаналізованих факторів, та говорить про адекватність побудованої моделі з прогнозним показником фінансового левериджу в 2023 році 2,79, що на 2,38 абс.од. більше ніж в 2022 році. Але в результаті лінійного вирівнювання фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ було отримано низький коефіцієнт детермінації 0,4929 та кореляції, що демонструє низьку адекватність моделі та недостатню апроксимацію проаналізованих факторів. Таким чином, згідно з узагальненими результатами трендового кореляційно-регресійного аналізу рентабельності капіталу та фінансового левериджу ДДС ІОБ НААНУ, можемо зробити висновки, що прогнозні показники мають позитивні значення лише за поліноміальним моделюванням відповідно на рівні 5,108 та 2,79, що відповідає вимогам цільової функції $f(X)=max$ і свідчить про позитивну тенденцію - зростання в майбутньому періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошкін В.К. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки агроформувань з органічним виробництвом. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінансовий механізм функціонування підприємств*. 2018. Вип.6(76). С.110-112.
URL:<http://www.snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/download/25/25/>.
2. Бєлялов Т.Є., Корінь І.В. Фінансово-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Придніпровська держ.акад.будівн. і архітект.* 2017. Вип.2(07). С.235-237. URL:<https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Byelyalov-T.E.-Korin-I.-V..pdf>.
3. Блажечив А.М., Лемішко О.О. Вплив управлінських рівень на оптимізацію структури капіталу. *Статистика України. Статистика та економіка, аналіз*. 2022 №2. С.31-39. URL:<https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/download/374/350/>.
4. Бровко Л.І., Капіш О. Етапи управління капіталом підприємства в умовах нестабільності. *Міжнародний науковий журнал «Молодий вчений»*. 2015. №12(27). Ч.1. С.127-130.
URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/27.pdf>
5. Вашків О.П., КуцЛ.Л., Собко О.М. Капітал підприємства: формування та використання. Тернопіль: ТНЕУ. 2012.114с.
<http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/15643/>.
6. Веретенникова Г.Б. Удосконалення процесу діагностики ринкової безпеки підприємства. *БІЗЕС-ІФНОРМ*. 2012. №7. С.211-214.
URL:<https://www.business-inform.net/thematic-search/?theme=economics-of-enterprise>.
7. Вудвуд В.В., Батієвська Т.В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво*

- i торгівля.* 2019. №25. С.89-93.
URL:<https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/DOI/2522-1256-2019-25-12.pdf>.
8. Гвініашвілі Т.З., Жураковська А.В. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства. *«Економіка і менеджмент 2023 : перспективи інтеграції та інноваційного розвитку»*: збірн.наук.праць Міжнарод.наук-практ.конф. (Дніпро, 6-7 квітня 2023р.)». Дніпро: Видавець Біла К.О. 2023. С. 7-10.
9. Гейдор А.П. Діагностика ефективності управління капіталом підприємств. *Інвестиції: практика та досвід.* 2012. №11.
URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2012/21.pdf.
10. Грабовський І.С., Лакіза О.Р., Наумовська М.Ю. Управління позиковим капіталом підприємств. *Придніпровська державна академія будівництва і архітектури.* 2019. Вип.3(20).С. 171-176.
URL:http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/27.pdf.
11. Глушенкова А.А., Надос В.В. Управління капіталом підприємства. *«Економіка, менеджмент, бізнес».* 2020. №2 (32).
<https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2470>.
12. Данік Н.В., Бойко О.І. Оптимізація структури капіталу як дієвий інструмент максимізації ринкової вартості підприємства. *Інфраструктура ринку.* 2021. Вип.60. С.177-179. URL:http://market-infr.od.ua/journals/2021/60_2021/33.pdf.
13. Данілюк М., Мирончук О. Теоретичні аспекти політики управління основним капіталом на підприємствах в сучасних умовах. *Молодий вчений.* 2018. №11(63). С.1107-1110.
URL:<https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3663>.
14. Дехтяр Н.А., Пігуль Є.І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип.48. С.251-256.
URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/48.pdf.
15. Дорохова Л.М., Куровська Н.О. Стратегічні напрями

удосконалення управління фінансами ресурсами аграрних підприємств. 2018. С.8-12. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3155/7/Pav_2014_25_8-13.pdf.

16. Дробот Я.В., Корнієнко І.С. Управління капіталом в контексті в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економічний вісник Дніпров держав.техніч.ун-ту*. 2022.№1(4). С.68-78. URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/264865#siteNav>

17. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наукова монографія. К.: Національна академія управління. 2010. 232с. URL:<https://nam.kyiv.ua/files/publications/978-966-8406-52-2-monog.pdf>.

18. Жихор О.Б. Метод.рек. до вивч. дисципліни «Організаційне забезпечення економічної безпеки підприємства». Харків: ХНУМГім.О.М.Бакетова. 2017. 69с.

19. Жураковська А.В. Економічні аспекти безпеки підприємства. «*Економіка і менеджмент 2023 : перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*»: збірн.наук.праць Міжнарод.наук-практ.конф. (Дніпро, 6-7 квітня 2023р.)». Дніпро: Видавець Біла К.О.2023. С.10-12.

20. Заболотна І.С. Теоретичні аспекти управління капіталом підприємства. 2011. URL:<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/84.pdf>.

21. Карпенко О.О. Організаціо-економічний механізм управління капіталом підприємства. *Водний транспорт*. 2013. Вип.1 С.71-75. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/>.

22. Кірсанова Т.О.,Коляда Н.О. Система управління власним капіталом підприємства. «*Вісник СумДУ.Серія Економіка*». 2010.№1.Т2.С.58-63.URL:<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3011/1/10ktovkp.pdf>.

23. Кендюхов О.В., Кожушко О.В. Механізм управління захистом капіталу промислового підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. №6.

http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/17.pdf.

24. Копча Ю.Ю. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019.Вип.2(70). С.162-167. URL:http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_70_1_2019_ukr/25.pdf.

25. Корбутяк О.Г., Шестопалова О.О. Управління позиковим капіталом підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2017.Вип.20. С.273-276. URL:<http://global-national.in.ua/issue-20-2017/28-vipusk-20-gruden-2017-r/3711-korbutyak-a-g-shestopalova-o-o-upravlinnya-pozikovim-kapitalom-pidприємства>.

26. Коретчук Н., Щведа Н. Проблеми управління капіталом підприємства в умовах ринкової трансформації економіки України. Матер.5 Всеукр.нак.-практ.конф. пам'яті почесного професора ТНТУ академіка НААН України Чумаченка М.Г.: «Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку» ТНТУ ім.Івана Пулюя (Тернопіль, 25 березня 2016р.). Тернопіль: ТНТУ. 2016. С.52-54. URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/15543/2/Conf_2016_Koretschuk_N-The_problems_of_companys_52-53.pdf.

27. Корнєєв М.В., Гололобов М.І. Теоретичні засади управління капіталом вітчизняних підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2012. Вип.6(4). С.129-134. URL:https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/53187/1/Korneev_optimization.pdf.

28. Кремень В.М., Кремень О.І., Кравченко А.В. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. №11. С.19-22. URL:<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16697>.

29. Купріна Н., Маркова Т., Ступніцька М. Аналіз власного капіталу підприємств України та особливості його управління в умовах нової економіки глобального ринку. *«Food Industry Economics»*. 2020. №12(2). URL:<https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/1737>.

30. Лапишева І.Л. Методичний підхід до управління структурою

капіталу на основі стратегічних карт. *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. 2015. №4.

URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3974>.

31. Ларіна Т.Ф., Фурса В.А. Зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства: проблеми та їх вирішення. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків. 2019. С.177 - 179.

URL:https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/57.pdf.

32. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління капіталом підприємства. *«Modeling the development of the economic systems»*. 2023. №3. С.147-154. URL:<https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/230>.

33. Лебідь О.О. Управління капіталом підприємства на основі узгодженості його складових. Автореф.дис. канд.екон.наук. Харків. 2009.26с.

URL:<http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/580/1/.pdf>.

34. Левкович О.В., Воробйова А.О. Аналітичні основи ліквідності і платоспроможності підприємства. Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка». 2022. №5. URL:<https://economy.nauka.com.ua/>.

35. Левченко Л.В., Гарашко Ю.В. Механізм управління капіталом підприємства. *Збірник наукових праць ПУЕТ*. 2016. С.145-146. <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9661/1/.pdf>.

36. Машлій Г., Масій О. Модель управління капіталом підприємства та сучасні тенденції його формування. *Галицький економічний вісник*. 2012. №1(34). URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/2124/1/GEB_2012_v_34_No1-G_Mashliy_O_Mosiy-Model_of_managing_business_and__43.pdf.

37. Міщук Є.В., Міщенко В.В. Особливості системи управління власним капіталом підприємства та шляхи її вдосконалення. *Агросвіт*. 2015. №24. URL:http://www.agrosvit.info/pdf/24_2015/10.pdf.

38. Мойсеєнко І.П., Шолок О.О. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Вісник Національного лісотехнічного*

ун-ту України. 2011. Вип.21. С.141-146.
URL:https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_2/141_Moj.pdf.

39. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств. *Економічний простір*. 2023. №183. С.95-103.URL:
<http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1219>.

40. Назарко С., Канцур І., Пізнанська І. Управління капіталом в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1553>.

41. Науменко Д.А. Методичні підходи до оптимізації структури капіталу підприємства. *Електронний журнал «Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім.Кузнеця»*. 2022.№1. С.77-80. URL:<https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/MV-01-2022.pdf>.

42. Орпх І.В. Сучасні підходи до управління капіталом підприємств. 2014. URL:<http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/DE330A8E-1A6E-4217-9120-771CA8897E62.pdf>.

43. Орлик О.В. Концептуальні основи стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Міжнарод.науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2016. №1.С.67-73.

44. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. 2015. С.222-232. URL:<https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/1163/1171/3091>.

45. Поддєрьогін А.М., Вівсяна І.В. Фінансовий менеджмент капіталу. *Збірник наук.праць Університету держ.фіскал.служби*. 2018. №1. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/287302602.pdf>

46. Проценко Н.Б., Проценко А.Г. Методичні аспекти визначення рівня економічної безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2018.№3(85). С.43-50. URL:<http://ven.ztu.edu.ua/article/view/144048/141964>.

47. Пшенична А.О. Методичний підхід щодо вибору методики оцінювання фінансової безпеки підприємства. *Електронний журнал «Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім.Кузнеця»*. 2022.№1. С.108-111.

URL:<https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/MV-01-2022.pdf>.

48. Редзюк Т.Ю., Ворона К.В. Беренда Н.І. Управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник Ужгород.нац.-ун-ту*. 2018. Вип.19. Ч.1.С.14-18.URL:http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_1_2018ua/5.pdf.

49. Рудницька О.М., Шпак Н.З. Система управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип.20.С.257-261. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-upravlinnya-kapitalom-pidpriemstva.pdf>.

50. Сабліна Н.В. Управління капіталом підприємства. *Вісник ХНЕУ*. 2016. URL:<http://repository.hneu.edu.ua/>.

51. Смірна С.М. Фінансово-економічна безпека підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип.27. URL:<http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/43-2020/27.pdf>.

52. Стемблевська О.Г. Сучасні методи та методики управління капіталом підприємства. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2020. №2. С.1-3. URL:<http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/.pdf>.

53. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. Управління капіталом промислових підприємств. *Держава та регіони*. 2021. №5(122). С.32-39. URL:http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/5_2021/7.pdf.

54. Ткаченко О.С., Гараган В.Г. Управління капіталом в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Губарик О.М., Одношевної О.О.. Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.) 2023. С.321-330.*

55. Ушеренко С.В., Шевчук Н.В. Ефективність управління капіталом національних підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №8(170). С.204-212. URL:<https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5e52df9-65e3-4872-8e33-35352ce3aafc/content>.

56. Фінансово-економічна безпека підприємств України. монографія

/За ред. Васильців Т.Г. Львів: Ліга-Прес. 2012. 388с.
URL:<https://ird.gov.ua/irdp/p20120802.pdf>.

57. Харчук С. А. Сучасні проблеми управління капіталом підприємства та шляхи їх вирішення. *«Економіка та держава»*. 2015. №6. С. 110 -113.

58. Чемчикаленко Р. А., Коваль Е. В. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Електронне наук. фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2018. № 22. С. 855–859. URL:<http://global-national.in.ua/issue-22-2018/30-vipusk-22-kviten-2018-r/4013>.

59. Черевко О.В. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства. *Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка»*. 2014. №4. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3303>.

60. Черничко Т.В., Сочка Г.Ф. Джерела формування капіталу підприємства та шляхи їх оптимізації. *Економічні, фінансово-облікові та правові проблеми діяльності підприємств :колективна монографія*. / За заг.ред. Савчук Л.М. Дніпро :Герда. 2016. С.294-301.

61. Шахно А.Ю., Царенко В.О. Управління капіталом бізнес-структур. *Розвиток промисловості та суспільства*. 2019. С.132. URL:<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/KtbxLrjVlkVNKcsfHCPLPphcRRcqqFSZDq>.

62. Ширяєва Л.В. Формування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки в системі управління портовими підприємствами: монографія / За ред. ШиряєвоїЛ.В. Видавничий дім «Інтернаука».К.: 2021. 174с. URL:<https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16158187728782.pdf>.

63. Шкварчук Л.О., Слав'юк Р.А. Фінансове планування залучення емісійного капіталу. *Теорія та методологія формування, інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства : колективна монографія*. /за ред. Савчук Л.М., Череп А.В. Дніпро: Журфонд. 2019. С.43-55.

64. Шпак Н.З. Система управління капіталом підприємства. 2010. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-upravlinnya-kapitalom-pidpriemstva>.
65. Ярмоленко В.В. Управління капіталом промислових підприємств. *Держава та регіони. Серія: «Економіка та підприємництво»*. 2021. №5(122). С.32-39. URL:http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/5_2021/7.pdf

ДОДАТКИ

Структура основного капіталу в активах ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 роки, грн.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення 2022р. до 2018р., +/-	Темпи приросту, %
Сума залишкової вартості основних засобів	4067140	3787992	3537521	4245056	5114816	1047676,0	125,76
Питома вага залишкової вартості%	44,09	49,57	52,45	56,30	98,92	54,83	-
Сума первісної вартості основних засобів	8501147	8416558	8346076	8491994	5494294	-3006853,0	64,63
Питома вага первісної вартості,%	92,16	110,14	123,76	112,62	106,26	14,10	-
Амортизація (знос) основних засобів	4434007	4628566	4808555	4246938	379478	-4054529,0	8,56
Питома вага амортизації (зносу),%	48,07	60,57	71,30	56,32	7,34	-40,73	-
Всього основного капіталу	9224524	7641827	6743953	7540262	5170696	-4053828,0	56,05

ДОДАТОК А

ДОДАТОК Б

Аналіз динаміки оборотності оборотного капіталу ДДС ІОБ НААНУ
за 2018-2022 роки

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Зміна 2022р. до 2018р., +/-
Оборотність активів ресурсовідача, Коефіцієнт трансформації	0,919	0,913	1,084	0,836	1,257	0,339
Коефіцієнт оборотності обігових коштів, кількість оборотів	31,546	9,288	1,892	10,093	7,659	-23,887
Період 1 обороту обігових коштів, дні	11,412	38,759	190,305	35,668	47,003	35,591
Коефіцієнт оборотності запасів, кількість оборотів	14,893	15,718	11,600	2,872	2,394	-12,50
Період 1 обороту запасів, дні	24,172	22,904	31,035	125,359	150,381	128,209
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, кількість оборотів	34,561	75,188	6,338	0,716	13,037	-21,523
Період 1 обороту дебіторської заборгованості, дні	10,4	4,8	56,8	503,1	27,6	17,196
Період 1 обороту кредиторської заборгованості, дні	0,012	0,009	0,010	0,058	0,038	0,027
Операційний цикл, дні	35	28	88	628	178	143
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, оборотність	9,386	1,216	1,152	0,201	0,282	-9,104

ДОДАТОК В

Результати розрахунків для побудови регресійного моделювання залежності
рентабельності капіталу ДДС ІОБ НАННУ

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,968367
R Square	0,937735
Adjusted R Square	0,750942
Standard Error	1,468406
Observations	5

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	3	32,4737	10,82457	5,020166	0,314381
Residual	1	2,156217	2,156217		
Total	4	34,62992			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-17,4424	16,30421	-1,06981	0,478536	-224,607	189,7222	-224,607	189,7222
X Variable 1	77,85624	79,11532	0,984086	0,505106	-927,399	1083,112	-927,399	1083,112
X Variable 2	-273,314	278,527	-0,98128	0,506013	-3812,34	3265,707	-3812,34	3265,707
X Variable 3	42,04149	41,43859	1,014549	0,495402	-484,486	568,5687	-484,486	568,5687

ДОДАТОК Д

Допоміжна таблиця для розрахунків рівнянь тренда рентабельності капіталу
ДДС ІОБ НААНУ, %

Вихідна інформація		Розрахунок параметрів							
		$y = -1,156x + 3,424$				$y = 1,2314x^2 - 8,5446x + 12,044$			
Роки	Рентабельність капіталу	t	t ²	yt	y _t	t ³	t ⁴	yt ²	y _t
2018	0,972	1	1	0,972	0,9716	1	1	0,972	1,0986
2019	0,975	2	4	1,95	0,7115	8	16	3,9	0,648
2020	0,103	3	9	0,309	0,4514	27	81	0,927	0,3244
2021	0,096	4	16	0,384	0,1913	64	256	1,536	0,1278
2022	0,111	5	25	0,555	-0,0688	125	625	2,775	0,0582
5	2,257	15	55	4,17	2,257	225	979	10,11	2,3

Параметри прямолінійного тренду   d=   50
Ao=   1,2317   d0=   61,585
A1=   -0,2601   d1=   -13,005
Прогноз на наступний період =>   -0,3289

Параметри параболічного тренду   d=   700
Ao=   1,6762   d0=   1173,34
A1=   -0,6411   d1=   -448,77
A2=   0,0635   d2=   44,45
Прогноз на наступний період => 0,1156

Рівняння:

Прямої =>   y= 0,2601   *x+   1,2317
Параболи =>   y= 0,0635   *x² +   -0,6411   *x+   1,6762

